

Bezdomovci ve věku do 35 let, žijící v městské části Brno-střed

Barbora Pišanová

Bakalářská práce
2011

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

akademický rok: 2010/2011

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: **Barbora PIŠANOVÁ**

Osobní číslo: **H08177**

Studijní program: **B 7507 Specializace v pedagogice**

Studijní obor: **Sociální pedagogika**

Téma práce: **Bezdomovci ve věku do 35 let, žijící v městské části
Brno-střed**

Zásady pro vypracování:

Vyhledání a zpracování odborné a tematicky orientované literatury

Vymezení pojmů v oblasti bezdomovectví

Stanovení zásad pro zpracování metodiky výzkumu

**Realizace kvalitativního výzkumu – rozhovor, pozorování, studium osobních dokladů,
volba vhodných respondentů**

**Na základě údajů získaných kvalitativními metodami vytvoření kazuistik respondentů,
jejich zhrnutí a doporučení pro praxi**

Rozsah bakalářské práce:

Rozsah příloh:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

HRADECKÁ V., HRADECKÝ I. Bezdomovství – extrémní vyloučení, Praha: Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4

HRADECKÝ I. a kol. Definice a typologie bezdomovství, Praha : Naděje, 2007. ISBN 978-80-86451-13-8

MATOUŠEK O. Slovník sociální práce. Portál, s.r.o. 2008, ISBN: 978-80-7367-368-0

PRŮDKOVÁ T., NOVOTNÝ P. Bezdomectví, Praha : Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0

Vedoucí bakalářské práce:

Ing. Mgr. Svatava Kašpárková, Ph.D.

Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce:

25. ledna 2011

Termín odevzdání bakalářské práce:

6. května 2011

Ve Zlíně dne 25. ledna 2011

prof. PhDr. Vlastimil Švec, CSc.
děkan

Mgr. Soňa Vávrová, Ph.D.
ředitelka ústavu

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 3.5.2011.....

1) zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nevýdělečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledku obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) *Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlížení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.*

(3) *Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.*

2) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:*

(3) *Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, užije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacího zařízení (školní dílo).*

3) *zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:*

(1) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.*

3). *Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.*

(2) *Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užít či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.*

(3) *Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělků jim dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělků dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.*

ABSTRAKT

Ve své bakalářské práci jsem se zaměřila na mladou populaci bezdomovců do 35 let, žijící v městské části Brno-střed. Tito lidé žijí na ulici, tedy mimo azylová a obdobná zařízení. Práce se skládá ze dvou částí - teoretické a praktické. V teoretické části je zpracován teoretický koncept problematiky bezdomovců, statistiky bezdomovců v Brně, zařízení a služby, které jsou pro ně zřízeny. V praktické části je proveden kvalitativní výzkum. Pomocí volného rozhovoru, studia dokumentů a pozorování je vytvořena kazuistika respondentů. Práci uzavírá interpretace výzkumného šetření a shrnutí zjištěných dat.

Klíčová slova:

Bezdomovec, bezdomovectví, život na ulici, osoba sociálně vyloučená, azylové zařízení

ABSTRACT

I focused on problems of young homeless population under 35 years living in the town district "Brno-the center" in my bachelor's work. This population lives on the streets, so outside azyls or analogously devices. This work is composed of two parts - theoretical and practical. In the theoretical part is worked theoretical draft of problems of homeless population, statistics of homeless in Brno, devices and services established for those people. In the practical part is made qualitative research. Casuistry of respondents are made with uncontrolled dialogue, with study of documents and with watching. The work is closed with interpretation of research inquiry and with resume of reserch facts.

KEYWORDS

homeless, homelessness, living on the street, the person out of social community, azyl devices

Ráda bych poděkovala paní Ing. Mgr. Svatavě Kašpárkové Ph.D. za odborné vedení méj bakalářské práce, připomínky a cenné rady.

Velký dík patří přátelům, rodině a hlavně mému manželovi za podporu, pochopení a trpělivost po celou dobu mého studia.

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD	10
I TEORETICKÁ ČÁST	11
1 POJMY SOUVISEJÍCÍ S BEZDOMOVECTVÍM	12
1.1 BEZDOMOVEC	12
1.2 BEZDOMOVECTVÍ VERZUS BEZDOMOVSTVÍ	13
1.3 HMOTNÁ NOUZE	14
1.4 NEPŘÍZNIVÁ SOCIÁLNÍ SITUACE	14
1.5 SOCIÁLNÍ VYLOUČENÍ	15
1.6 SLUŽBY SOCIÁLNÍ PÉČE	15
1.7 SOCIÁLNĚ „NEPŘÍZPŮSOBENÍ“ OBČANÉ	15
1.8 SOCIÁLNĚ POTŘEBNÝ OBČAN	15
1.9 SOCIÁLNÍ KURÁTOR	16
1.10 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK	17
2 FORMY BEZDOMOVECTVÍ	19
3 CHARAKTERISTIKA OHROŽENÝCH OSOB	20
4 STATISTIKA BEZDOMOVců	21
5 ORGANIZACE A ZAŘÍZENÍ	23
5.1 AZYLOVÉ DOMY	24
5.2 KONTAKTNÍ CENTRA	26
5.3 NOCLEHÁRNY	27
5.4 NOČNÍ KRIZOVÁ CENTRA	27
5.5 STŘEDISKO OSOBNÍ HYGIENY	28
6 BEZDOMOVCI A ZÁKON	29
II PRAKTICKÁ ČÁST	30
7 POPIS VÝZKUMNÝCH METOD	31
7.1 ROZHOVOR	31
7.2 STUDIUM DOKUMENTŮ	32
7.3 POZOROVÁNÍ	32
7.4 KAZUISTIKA:	32
8 CÍL VÝZKUMU	33

8.1	CÍLOVÁ SKUPINA	33
8.2	VÝBĚR RESPONDENTŮ	33
9	OKRUHY OTÁZEK.....	34
10	KAZUISTIKY	35
10.1	RESPONDENT Č. 1, MIROSLAV.....	35
10.1.1	Pohled pozorovatele na respondenta č.1, Miroslava	36
10.2	RESPONDENTKA Č. 2, JANA.....	37
10.2.1	Pohled pozorovatele na respondentku č.2, Janu	38
10.3	RESPONDENT Č.3, JAN	40
10.3.1	Pohled pozorovatele na respondenta č.3, Jana.....	41
10.4	RESPONDENT Č.4, LIBOR.....	42
10.4.1	Pohled pozorovatele na respondenta č.4, Libora	43
10.5	RESPONDENT Č. 5 PETR.....	44
10.5.1	Pohled pozorovatele na respondenta č.5, Petra	45
10.6	RESPONDENT Č. 6, KAREL.....	47
10.6.1	Pohled pozorovatele na respondenta č. 6, Karla.....	48
11	INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ	51
	ZÁVĚR	54
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	55
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK	57
	SEZNAM PŘÍLOH:.....	58

ÚVOD

Tato bakalářská práce by měla přiblížit problém bezdomovectví u mladé populace a jeho příčiny. Soustředila jsem se na osoby do 35 let, žijící bez přístřeší tzv. na ulici. Jde o osoby žijící v nedůstojných podmínkách, často zapáchají, protože nedodrží dostatečnou hygienu. Nemají pravidelné místo noclehu, spí tam, kde jim to umožní příležitost, popř. kde na ně přišla únava, na lavičkách, v odstavených vagonech, domech a chatách určených k demolici, ale i na zemi v podchodu, schodech a chodnících. Jde o pouhé vegetování, spojené u většiny z nich s pravidelnou konzumací alkoholu či drog. Prostředky k životu si nejčastěji opatřují žebráním a drobnými krádežemi. Právě u mladší generace, která má ještě tzv. život před sebou, je tento způsob života zarážející. Cílem mé práce je zjistit příčiny, které je vedou k takovému způsobu života a jestli jsou možnosti a způsoby, jak tuto situaci řešit, či změnit.

Pracuji již dvanáctý rok u Městské policie (MP) Brno, jako strážník s územní odpovědností pro Brno-střed, což je část velkého výskytu osob žijících na ulici. Důvody, proč si tihle lidé vybrali právě tuto lokalitu, jsou poměrně jednoduché, je tu velká frekvence lidí, a tak větší pravděpodobnost, že se jim podaří vyžebrot peníze, cigarety popř. i něco na jídlo. Žebráním je pro ně nejjednodušší a někdy i jediný způsob obživy.

Pro výzkum jsem si vybrala bezdomovce do 35 let ve městě Brně, kteří žijí v ulicích středu města tj. v okolí hlavního nádraží ČD a u OD Tesco a OC Vaňkovka. S těmito lidmi se denně setkávám, a protože tahle skupina lidí začíná narůstat, stále častěji se zaobírám otázkou „Co je k tomu vede?“.

Cílem teoretické části je kompletace a zpracování odborné a tematicky orientované literatury. V teoretické části bych chtěla vysvětlit základní pojmy související s lidmi žijících bez domova, charakteristiku bezdomovců, statistiky bezdomovců ve městě Brně a zařízení a organizace, které mohou ve městě Brně využít výše v textu popsané skupiny.

Praktická část je zaměřená na můj výzkum. V úvodní části budou metody a techniky sběru dat a důvody proč jsem se pro ně rozhodla. Mojí snahou je, co nejpřesněji analyzovat stávající stav s cílem zjistit příčinu, proč mladí lidé končí na ulici a proč tam i nadále setrvávají. V závěru práce bych chtěla shrnout nové poznatky, které jsem získala v souvislosti s výzkumem a vyvodit závěry související s efektivní pomocí pro mladé lidi bez přístřeší.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 POJMY SOUVISEJÍCÍ S BEZDOMOVECTVÍM

1.1 Bezdomovec

Pojem bezdomovec není nikde pevně definován, proto přijmeme vymezení pojmu bezdomovec ve smyslu občanů bez domova, tak jak to vyplývá z názvu.

Říká se, že bezdomovcem se může stát kdokoliv z nás, ale kdo to vlastně bezdomovec je? Někdo si představí špinavé páchnoucí opilce povalující se na ulicích, kterými opovrhuje, jiný chudáka, který se dostal do svízelné situace, nemá kde spát a potřebuje pomoci. I na jednu konkrétní osobu může několik nezávislých lidí pohlížet jinak. Všichni bezdomovci mají každý svůj životní příběh a jedno společné - problém s bydlením. Záměrně píší problém s bydlením, nikoliv, že bydlení nemají, protože někteří neví kam jít, nebo nemají kam jít, ale na ulici jsou i tací, kteří kam jít mají, ale z nějakého důvodu tam být nechtějí.

V mezinárodním právu se pojmem bezdomovec (homeless) označuje cizinec, žijící na našem území bez povolení úřadů a bez státní příslušnosti. Pro našeho člověka, postrádajícího domov, má odborná mluva termín „občan bez přístřeší“, který patří do skupiny „občanů společensky nepřízpůsobených“, což ovšem není právní vymezení.

Zákon o sociálních službách (Zákon č. 108/2006 Sb.) hovoří o bezdomovci jako o člověku bez přístřeší a osobě v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Není zde ale upřesněno, kdo je osoba bez přístřeší. Je třeba nezapomínat na to, že domov není jenom střecha nad hlavou. I v sociálním zákoně tedy tento problém není vyřešen. Pokud dále budeme hovořit o sociálních službách jako takových, v současné době jsou velice nedostatečně státem podporované a mnoha zařízení hrozí likvidace právě v důsledku nedostatku financí. Tím se přirozeně možnost pomoci lidem bez domova opět omezuje.

Matoušek (2008) pojmem bezdomovci rozumí lidi bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznutých od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům. Mimo osob bez střechy nad hlavou to jsou i osoby žijící v nedůstojných podmínkách, v sociálních zařízeních a ústavech, bez vlastního bydlení a osoby, jímž hrozí ztráta bydlení.

„Pojem bezdomovec se stal synonymem zanedbaného, zapáchajícího a obtěžujícího člověka, zejména muže.“ (Průdková, Novotný, 2008 s. 7)

„Někteří bezdomovci žijí zcela mimo civilizaci, v lesích, skalách, přespávají v různých boudách. Nemáme o nich žádné informace, lze se jen domnívat, že ve velké většině trpí psychickými poruchami, které způsobují, že nevyhledávají, ba úzkostlivě odmítají, kontakt s lidmi.“ (Průdková, Novotný, 2008 s. 13)

1.2 Bezdomovectví verus bezdomovství

Ani termín bezdomovectví, nebo bezdomovství, není stále nikde pevně definován a tak jako výraz bezdomovec a bezdomovectví a bezdomovství naráží na terminologickou nejednotnost.

Psychologický slovník chápe bezdomovectví jako situaci osoby bez státní příslušnosti, která nepožívá ochrany ani výhod žádného státu a dále situaci osoby, která nemá bydliště, přespává v kanalizacích, pod mosty, v parcích, nepoužívaných vagónech, (v provizorních lepenkových krabicích atd. (Hartl, Hartlová, 2000)

Janata s Kotýnkovou (2002, s. 3): „Bezdomovství představuje závažný humanitární problém, jemuž naše veřejnost nevěnuje přílišnou pozornost a jeho systematickým výzkumem se nikdo nezabývá. Je pouze zmírňován charitativními organizacemi. Bez znalosti příčin, rozsahu a forem bezdomovství je však obtížné volit vhodná preventivní opatření a adekvátně reagovat na průvodní jevy, které s sebou tento problém přináší. Proto se jeví jako potřebné jeho důkladné sociologické zkoumání s cílem vytvořit jak metody monitoringu, tak adekvátní systematické formy prevence a účinné pomoci lidem, kteří se po ztrátě domova či stabilního bydlení často ocitají na cestě vedoucí k nedůstojnému životu a jsou ohrožováni různými formami deprivace, závislostí, kriminality apod.“

S rozlišením těchto pojmů ze sémantického hlediska se setkáme u Hradeckého, který tyto pojmy jasně odděluje. Přičemž bezdomovství vymezuje jako určitý stav, situaci, ve které se jedinec (dočasně) nachází. Oproti tomu bezdomovectví chápe jako trvalé postavení, připomínající dokonce nějaké řemeslo, jako například kupectví, řeznictví, tak bezdomovectví.

1.3 Hmotná nouze

Hmotná nouze je specifikována v § 2, zák. č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Jedná se o moderní formu pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení.

„Pro účely posuzování stavu hmotné nouze se příjmy a sociální a majetkové poměry osoby, která žádá o dávku, posuzují společně s příjmy a sociálními a majetkovými poměry dalších osob. Okruh těchto společně posuzovaných osob se posuzuje podle zákona o životním a existenčním minimu, pokud tento zákon nestanoví jinak.“ (§2, odst. 1, zák. č. 111/2006 Sb.)

„Za osobu v hmotné nouzi může orgán pomoci v hmotné nouzi považovat též osobu, která v daném čase, s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí a nedostatek finančních prostředků nemůže úspěšně řešit svoji situaci a je ohrožena sociálním vyloučením, jestliže zejména nemá uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že je osobou bez příští ...“ (§2, odst. 6, písm d) zák. č. 111/2006 Sb.)

1.4 Nepříznivá sociální situace

Dle zákona o sociálních službách (zák. č. 108/2006 Sb.) se nepříznivou sociální situací rozumí taková situace, kdy osoba pro ztrátu soběstačnosti oslabení nebo ztráty schopnosti z důvodu věku, nepříznivého zdravotního stavu, pro krizovou sociální situaci, životní návyky a způsob života vedoucí ke konfliktu se společností, sociálně znevýhodňující prostředí, ohrožení práv a zájmů trestnou činností jiné fyzické osoby nebo z jiných závažných důvodů není schopna řešit vzniklou situaci tak, aby toto řešení podporovalo sociální začlenění a ochranu před sociálním vyloučením.

1.5 Sociální vyloučení

Sociální vyloučení, nebo –li sociální exkluzi můžeme chápat jako proces, kterým je osoba zbavována přístupu ke zdrojům, které jsou nezbytné pro zapojení do sociálních a ekonomických aktivit společnosti v důsledku chudoby a nízkých příjmů. Je mnoho faktorů, které k tomuto přispívají. Může to být diskriminace, nízké vzdělání, nebo špatné životní podmínky. Osoby sociálně vyloučené mají omezený přístup k institucím a službám, sociálním sítím a vzdělávacím příležitostem. Osoba se může ocitnout na hranici sociálního vyloučení, nebo se může stát osobou sociálně vyloučenou, pokud je dlouhodobě nezaměstnaná, závislá pouze na sociálních dávkách, pokud má nízkou nebo žádnou kvalifikaci, špatný zdravotní stav, pokud se osobě rozpadne rodina, přijde o domov, nebo se stane se závislou na alkoholu, drogách apod.

1.6 Služby sociální péče

„Služby sociální péče napomáhají osobám zajistit jejich fyzickou a psychickou soběstačnost, s cílem umožnit jim v nejvyšší možné míře zapojení do běžného života společnosti, a v případech, kdy toto vylučuje jejich stav, zajistit jim důstojné prostředí a zacházení.“ (§ 38, zák. č 108/2006 Sb., o sociální potřebnosti)

Služby sociální péče dle zákona zahrnují: sociální poradenství, sociální péči, sociální prevenci. Formy sociálních služeb jsou pobytové, ambulantní a terénní.

1.7 Sociálně „nepřizpůsobení“ občané

Pojem sociálně nepřizpůsobení občané zahrnuje osoby propuštěné z výkonu trestu odnětí svobody, osoby závislé na alkoholu nebo jiných toxických látkách, osoby, žijící nedůstojným způsobem života, občany propuštěné ze školských zařízení po výkonu ústavní nebo ochranné výchovy po dosažení zletilosti apod. Od tohoto pojmu se ale upouští a bývá nahrazován pojmem „Osoba sociálně vyloučená“, nebo „osoba extrémně sociálně vyloučená“.

1.8 Sociálně potřebný občan

Podle zákona č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů, se občan považuje za sociálně potřebného, jestliže jeho příjem nedosahuje částek životního mi-

nima stanovených zákonem a nemůže si tento příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním, zejména vlastní prací.

1.9 Sociální kurátor

Sociální kurátor je specializovaný sociální pracovník, který na základě diagnostické činnosti a ve spolupráci s dalšími institucemi koordinuje sociální služby a sociální péči v oblasti práce s lidmi na okraji společnosti. Poskytuje, doporučuje, případně zprostředkovává sociální, právní a psychologickou pomoc osobám, kterým hrozí bez pomoci společnosti sociální vyloučení a propadnutí se do chudoby, z důvodu jejich tíživé životní situace.

Sociální kurátor jako orgán pomoci v hmotné nouzi ve smyslu ustanovení §2, odst.6 zák. č. 111/2006 Sb. o pomoci v hmotné nouzi poskytuje dávku Mimořádné okamžité pomoci z důvodu ohrožení stavem sociálního vyloučení.

Cílovou skupinou sociálního kurátora jsou zejména osoby:

- propuštěné z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody
- propuštěné ze zdravotnického zařízení, psychiatrické léčebny, nebo léčebného
- zařízení pro chorobné závislosti po ukončení léčby chorobných závislostí
- propuštěné ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy, nebo z pěstounské péče po dosažení zletilosti
- které nemají uspokojivě naplněny životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že jsou bez přístřeší
- které jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby

Ve městě Brně první sociální kurátorka nastoupila v únoru roku 1970 a od té doby se zde vytvořil tým, ve kterém pracuje 14 sociálních kurátorů (z toho jeden na částečný pracovní úvazek), 2 pracovníci pracovní terapie, protidrogový referent, správce budovy, který poskytuje i ostatní zajišťující služby a 2 právníci. Sociální kurátoři v Brně mají sídlo na ulici Křenová č. 20. Zřizovatelem je Magistrát města Brna, kde pod Odbor sociální péče spadá právě Oddělení sociální prevence a pomoci, tedy pracoviště sociálních kurátorů.

Ze statistiky ve městě Brně např. jasně vyplývá, že občanů v sociální krizové situaci ohrožených sociálním vyloučením přibývá, ale počet sociálních kurátorů je neměnný. Zatím co

v roce 1991 bylo na jednoho kurátora průměrně 104 osob, v roce 2006 je to již 231 osob a v roce 2010 dokonce 271 klientů. Za posledních 5 let se počet klientů zvýšil o více než 500. Z hlediska efektivnosti práce je optimální stav dle studií do 80 klientů na jednoho kurátora. Myslím si, že v rámci efektivnosti práce je i tohle číslo vysoké. Vždy záleží na náročnosti klienta a na vzájemné spolupráci.

Přehled vývoje počtu klientů sociálních kurátorů Brno v minulých letech

ROK	1991	1996	2001	2004	2006	2008	2010
Počet klientů	626	1489	2285	2425	2893	3058	3391

Věková struktura klientů oddělení sociálních kurátorů Brno

	18-19 let	20-29 let	30-40 let	50 – 59 let	60 a více
2006	2%	27,5%	48,5%	17%	5%
2008	3%	24%	51%	17%	4%
2009	2%	28%	50%	16%	5%
2010	3%	25%	51%	16%	4%

Meziročně se zvyšuje počet klientů, kteří jsou v průběžném kalendářním roce nově evidováni (ze 17% na 19%) a počet klientů, kteří jsou přihlášení k trvalému pobytu na úřední adrese z 26% na 29%. Tyto dva sledované údaje poukazují na rostoucí míru přítomnosti sociálních problémů u jedinců.

1.10 Sociální pracovník

Pojem sociální pracovník můžeme obecněji vymezit dle § 109 a § 110 zák. č. 108/2006 Sb. O sociálních službách, kdy pod pojmem sociální pracovník se zde rozumí osoba, která vykonává sociální šetření, zabezpečuje sociální agendy včetně řešení sociálně právních problémů v zařízeních poskytujících služby sociální péče, sociálně právní poradenství, analytickou, metodickou a koncepční činnost v sociální oblasti, odborné činnosti v zařízeních poskytujících služby sociální prevence, depistážní činnost, poskytování krizové pomoci, sociální poradenství a sociální rehabilitace. Předpokladem k výkonu povolání sociálního

pracovníka je způsobilost k právním úkonům, bezúhonnost, zdravotní způsobilost a odborná způsobilost podle tohoto zákona.

Ve své práci pojmem sociální pracovník rozumím poněkud konkrétnější obraz, kdy jde o pracovníka, který pracuje v organizaci poskytující sociální služby převážně lidem bez domova, který se s klienty pravidelně setkává a soustřeďuje se na pomoc těmto lidem.

2 FORMY BEZDOMOVECTVÍ

V české republice je problém bezdomovectví vnímán jako negativní společenský jev. Je to faktická existence osob bez domova, které nejsou schopny svou situaci bez pomoci druhých řešit. Vyhledávají proto různé formy sociální pomoci. Termínem bezdomovectví je tedy označen souhrn jednání a procesů, příčin a následků, které vedou ke ztrátě zázemí (domova), životních jistot, resp. ke společenskému vyloučení. Tento jev je lze v zásadě rozdělit do tří základních skupin:

(AKTUÁLNÍ OTAZNÍKY FENOMÉNU BEZDOMOVSTVÍ...2010)

- **Zjevné (viditelné) bezdomovectví**, které zahrnuje osoby hlásící se ke statusu člověka na ulici. Tuto skupinu lze jako jedinou seriózně monitorovat. Mimo to je skupina zjevných bezdomovců, kteří se nejrůznějších důvodů nehlásí ke statusu osoby bez přístřeší a ani nevyužívají služby, přestože podle jejich chování a zjevu do téhle skupiny patří.
- **Latentní (skryté) bezdomovectví**, zahrnující osoby, jež nemají možnost trvalého bydlení, ale jsou schopni využít nabídky občasného ubytování v komerčních ubytovnách nebo u známých. Tito lidé se za bezdomovce nepovažují a nevyužívají ani sociálních a charitativních služeb pro tuto skupinu.
- **Potencionální bezdomovectví** je stav bezprostředního ohrožení bezdomovectvím. Jde o sociálně slabé občany, žijící na hranici životního minima, nebo pobírají minimální mzdu. Jejich náklady na udržení trvalého bydlení a uspokojení dalších životních potřeb jsou v nepoměru k celkovému příjmu. Riziko ztráty trvalého bydlení se zvyšuje rozdílem mezi růstem cen a příjmů. Patří sem kromě jednotlivců i celé rodiny, rodiny narušenými vzájemnými vztahy, osoby handicapované a mládež v ústavních zařízeních.

3 CHARAKTERISTIKA OHROŽENÝCH OSOB

Situací, jak o domov přijít je mnoho. Jedna z nejdůležitějších věcí, která rozhoduje o další životní dráze jedince bez domova je psychika a přístup, jak se k problému osoba už od prvopočátku postaví. Je prokázáno, že čím déle je člověk bez domova, tím déle potom trvá resocializace a možnost návratu zpět do normálního života.

O domov přicházejí lidé, kteří:

- přijdou o střechu nad hlavou při neštěstí jako je požár domu, nebo bytu, záplava, výbuch plynu apod.
- bydlí s partnery, nebo jsou manželé a obydlí je ve vlastnictví pouze jednoho z nich. Při rozchodu, nebo rozvodu jeden člověk bydlení ztrácí
- neplatí nájem, a proto jsou z bytu vystěhováni bez náhrady
- jsou propuštěni z vazby, nebo výkonu trestu a nemají stabilní rodinné zázemí
- jsou propuštěni z diagnostického ústavu, nebo jiného školského či výchovného zařízení, z pěstounské péče po dosažení zletilosti resp. V 19. letech
- jsou závislí na alkoholu, drogách, hráčství apod.
- přišli o zaměstnání a nové už nenašli
- jsou duševně nemocní
- jsou uprchlíci
- jsou cizinci, kteří přijeli do ČR za prací, práci nedostali, nebo o ni přišli
- si z bezdomovectví udělali životní styl a jsou rádi, že nejsou součástí organizované společnosti

4 STATISTIKA BEZDOMOVců

„Počítat bezdomovce je nesnadné, i když budeme mít jasnou definici. Údaje budou vždy přibližné, protože bezdomovství není statickým jevem, ale je dynamické. Bezdomovci se pohybují, a to ve dvojnásobném smyslu. Pohybují se reálně v prostoru a čase, chodí z místa na místo a hledají způsoby uspokojení biologických a sociálních potřeb, způsob přežití. Pohybují se však také obrazně, ve společenském postavení, někdy získávají práci a ubytování, jindy práci ztratí a spí venku, nebo se dostanou do nemocnice či do vězení. Snaha spočítat bezdomovce pak může připomínat počítání ryb v moři.“ (Hradecký, 2006, s.4).

Zjistit, kolik je bezdomovců na území města Brna se pokusil projekt „Sčítání bezdomovců v Brně“, který se uskutečnil v březnu 2006 a ve stejném období v roce 2010. Garantem projektu je Magistrát města Brna, Odbor sociální péče a Armáda spásy. Cílem projektu bylo co nejpřesněji zjistit počet lidí bez domova za účelem získání informací, které by posloužily k optimálnímu nastavení sociálních služeb v Brně a okolí.

První sčítání bezdomovců se uskutečnilo 1. 3. 2006 mezi 20 a 22 hodinou. Město bylo rozděleno do 27 sčítacích okrsků, které mělo na starosti 76 sčítacích komisařů. Záznamy se pořizovaly do sčítacích archů.

Sčítáním bylo zjištěno, že v roce 2006 v Brně žilo 1179 bezdomovců, z toho je 852 mužů (72,5 %) a 327 žen (27,5%).

Věkové rozdělení: do 25 let: 114 (9,7 %), 26 - 60 let: 968 (82,1 %), nad 60 let 93 osob (7,9%).

V lůžkových zařízeních pobývalo: 380 osob (32,2 %), v nočních centrech: 45 (3,8 %), v dalších institucích: 130 (11 %), v komerčních ubytovnách: 217 (18,4 %).

Terénní sčítání zahrnuje v samotném terénu: 155 (13,2 %) a v MHD: 38 (3,2 %) osob. Terénní samosčítání obsahovalo: 214 (18,2 %) osob. (PROBRNO, 2010, č. 7)

Druhé sčítání proběhlo ve čtvrtek 11. 3. 2010 mezi 19:00 – 22:00 hodinou. Na realizaci sčítání se podílelo 121 osob, z toho 119 osob vykonávalo roli sčítacího komisaře. Brno bylo oproti předchozímu sčítání rozděleno do 50 okrsků, kdy byly do terénního sčítání zahrnuty i obtížně dostupné lokality, především zahrádkářské kolonie, odstavené vlakové soupravy a opuštěné domy.

Celkem bylo zaznamenáno 1354 bezdomovců, z toho 980 mužů (72,4%) a 373 žen (27,6%).

Rozložení do věkové struktury: do 25 bylo 102 osob, v kategorii 26 – 60 let bylo 1090 osob a nad 60 let 138 osob.

V lůžkových zařízeních se nacházelo 405 osob, v nočních centrech 59 lidí, v dalších organizacích 210 osob a v komerčních ubytovnách 166 osob. Terénním sčítáním bylo zjištěno 514 lidí (AKTUÁLNÍ OTAZNÍKY FENOMÉNU BEZDOMOVSTVÍ ...2010).

Tabulka počtu bezdomovců v Brně:

	2006	2010
muži	852	980
ženy	327	373
celkem	1179	1354

Porovnáním obou uskutečněných sčítání bylo zjištěno, že bezdomovců v Brně mezi roky 2006 a 2010 přibýlo o 175 osob.

5 ORGANIZACE A ZAŘÍZENÍ

Nejčastějším problémem osob, které se ocitnou bez domova je neznalost a nevědomost toho, že se mají možnost na někoho obrátit a kam a na koho se obrátit. Proto by se alespoň nejnámější zařízení a organizace měli dostat do podvědomí co nejvíce lidí a pro Ty, kteří si s takovou situací neumí poradit je potřeba terénních pracovníků, kteří osoby vyhledají a včas zasáhnou.

Lidé, kteří se ocitnou bez přístřeší, mohou kontaktovat různé neziskové organizace, státní i soukromá zařízení a církve, kde jsou vyškolení pracovníci, kteří jim mohou poskytnout pomoc. Některé poskytují jen jednu sociální službu, jiné fungují jako komplet sociálních služeb, které na sebe navazují.

Každá organizace a zařízení má svůj řád, provozní dobu a podmínky pro přijetí klienta. Některé se zabývají problémem bezdomovectví, jiné poskytují bezdomovcům služby. Dle zákona jsou rozděleny podle toho, jaké sociální služby poskytují a jaké splňují podmínky např. jako azylový dům, noclehárna, kontaktní centrum, nízkoprahové denní centrum atd.

Některé nemají přímou specifikaci, jiné se soustředí na určitou skupinu lidí např. podle věku, pohlaví, závislostí, situace za jaké osoba o domov přišla atd. Záleží i na tom, kde o domov osoba přišla ve větších městech je samozřejmě více možností.

Ve městě Brně jsou i místa, kde se pro lidi bez domova podává strava:

Charita, Bratislavská 58

Prvních 10 obědů zdarma, po té oběd za 10 Kč.

Pondělí až pátek, 8:30hod – 11:30hod., 13:30hod. - 15:30hod.

Armáda spásy, Mlýnská 25

Denní centrum, každý den - 9:00hod. snídaně (2,- Kč. chléb), 13:15 hod. polévka (5,-Kč)

Od 15:00 hod. obědy – omezený počet, po předchozí domluvě

Komunita Saint Egidio

Jakubské náměstí, středa 19:00 hod.

(čaj, káva, bagety)

Občanské sdružení Nesehnutí

(Food not bombs – ve spolupráci s dalšími aktivisty)

Park za Janáčkovým divadlem, u mostu IBC centra, sobota 15:30 hod – vegetariánské jídlo

Dům sociální péče

Podnásepní 20

Každý všední den kolem 15:00 hod. polévka

Lidé, kteří se v Brně ocitnou bez přístřeší, mohou kontaktovat různé organizace a zařízení, kde jsou vyškolení pracovníci, kteří jim mohou poskytnout pomoc.

Jedná se o tyto instituce:

- A kluby ČR
- Centrum sociálních služeb p.o. Zařízení pro společensky nepřizpůsobivé občany (azylový dům, středisko osobní hygieny, noclehárna)
- Kontaktní centra
- Komunita Saint Egidio
- Lotos Brno
- Naděje
- Nesehnutí, kampaň Food Not Bombs
- Oblastní charita Brno, denní centrum pro lidi bez domova
- Oddělení sociální prevence Křenová 20
- Psychiatrická léčebna Brno – otevřené protialkoholní oddělení
- Sdružení podané ruce
- Sociální odbory úřadů městské části
- Rozkoš bez rizika
- Teen Challenge

5.1 Azylové domy

Bezdomovci většinou neví, kam jít. Nejznámější zařízení pro tyto občany jsou azylové domy. Tyto poskytují pomoc na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení. Pomoc obsahuje poskytnutí stravy nebo pomoc při zajištění stravy, poskytnutí ubytování nebo pomoc při zajištění bydlení, pomoc při ochraně práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí. Mohou sloužit ke kratším i del-

ším pobytům. Cena ubytování je od 10 Kč, může však být poskytnuto i zdarma, platí se předem. Podmínkou pro přijetí je osobní rozhovor se sociálním pracovníkem. Osoba by měla mít doklad totožnosti. V Brně se jedná se o níže popsané možnosti:

Azylový dům pro lidi bez přístřeší – Dům Josefa Korbela.

Zřizovatel je Armáda spásy. Poskytuje pobyt na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení, nízkoprahové denní centrum a zimní krizové centrum. Kapacita ubytovacího zařízení je 135 osob. K dispozici zde mají hygienické zařízení, sprchu, možnost ošacení, zalití teplých nápojů, možnost si zakoupit svačinu a polévku. S klienty na Denním centru pracuje terénní pracovník. Poskytuje jim základní služby a poradenství. Kapacita Denního centra je 49 osob. V prostoru Denního centra se v zimních měsících provozuje též Zimní centrum. To umožňuje těm nejpotřebnějším přežít mrazivé počasí. Otevřeno je od 22 do 6 hodin. Kapacita Zimního centra je 30 klientů.

Klienti mohou přijít do nízkoprahového centra dopoledne od 9 do 11:45 hodin a také odpoledne od 13:15 do 16 hodin.

Ceník:

Pokud sem přijde nový klient, je mu poskytnut nocleh první 3 dny bezplatně, po této době se již osoba podílí na nákladech. Toto je placeno buď ze sociálních dávek, důchodu, nebo jiného příjmu. V případě potřeby pomáhá s vyřízením patřičných dokladů a dávek sociální pracovník.

Češi max. doba ubytování 1. rok, Slováci 3 měsíce, cizinci 3 dny. Cena 30 Kč za den.

Adresa Mlýnská 25, Brno–střed tel. 543 212 530

Azylový dům pro muže a ženy od 18 do 26 let.

Zřizovatelem je Magistrát města Brna.

Jedná se o ubytování, které je vyřizováno prostřednictvím sociálních kurátorů MmB

Je určeno pro osoby mladých dospělých, ohrožených sociálně patologickými jevy a mladé lidi v sociální tísní.

Adresa: Vídeňská 78, Brno-Štýřice tel. 543 210 670

Azylový dům pro chlapce a dívky od 15 do 18 let.

Zřizovatelem je Magistrát města Brna.

Je určeno pro mladistvé ohrožené sociálně patologickými jevy a mladistvé v sociální tísní.

Adresa: Celní 3, Brno-Štýřice tel. 543 210 670

Azylový dům. Centrum sociálních služeb, p.o. města Brna.

Jedná se o ubytování, které je vyřizováno prostřednictvím sociálních kurátorů MmB

Je určen pro osoby bez přístřeší, v krizi apod. (momentálně mimo provoz, probíhá rekonstrukce s navýšením kapacity z 18 na 36 lůžek)

Adresa: Křenová 20, Brno

Dům sociální prevence – Azylový dům.

Centrum sociálních služeb, p.o. města Brna.

Jedná se o ubytování, které je vyřizováno prostřednictvím sociálních kurátorů MmB.

Je určen pro osoby bez přístřeší, v krizi apod.

Adresa: Podnásepní 20, Brno

Krátkodobé azylové ubytování.

Zřizovatel je Diecézní charita Brno.

Jen pro muže od 18 let. Zaměstnané bez vlastního bydlení, nebo pro klienty zaevidované na úřadu práce, jež zaměstnání hledají. Max délka pobytu je 1 rok. Poskytuje ubytování mužům, kteří se dostali do nepříznivé sociální situace spojené se ztrátou bydlení.

Adresa: Karlova 61, Brno – Maloměřice tel. 545 213 442

5.2 Kontaktní centra

Kontaktní centra jsou nízkoprahová zařízení navazující kontakt s osobami ohroženými závislostí na návykových látkách. Cílem služby je minimalizovat sociální a zdravotní rizika spojená se zneužíváním návykových látek. Služba obsahuje terapeutické činnosti a pomoc při prosazování práv a zájmů. Klientům nabízí různé formy sociální a psychické podpory, která zahrnuje možnost pobytu v kontaktní místnosti, individuální poradenství, specializované sociální poradenství v obtížných životních situacích a zprostředkování návazných služeb. Individuální a rodinné poradenství poskytuje i lidem, kteří mají obavu o osobu blízkou, nebo problémy s ní, kdy postižená osoba odmítá pomoc. Všechny služby jsou poskytovány bezplatně.

5.3 Noclehárny

Noclehárna je ambulantní služba sociální prevence, která je určena především osobám, vedoucí rizikový způsob života anebo osobám, které jsou tímto způsobem života ohroženy a osobám bez přístřeší. Uživatelé umožňuje zajištění základních činností - provedení celkové hygieny těla a přenocování v zařízení do druhého dne. Služba je časově omezená příchodem a odchodem ze zařízení a podmínkami dodržování řádu v zařízení.

NOCLEHÁRNY BRNO:

Noclehárna pro muže.

Centrum sociálních služeb p.o. města Brna.

Kontakt prostřednictvím sociálních kurátorů MmB.

Adresa: Vídeňská 4 Brno

Noclehárna pro muže a ženy.

Centrum sociálních služeb p.o. města Brna.

Kontakt prostřednictvím sociálních kurátorů MmB.

Adresa: Podnásepní 20, Brno

Noclehárna – Azylový dům pro lidi bez přístřeší – Dům Jiřího Korbela.

Adresa: Mlýnská 25, Brno

5.4 Noční krizová centra

Nízkoprahové noční centrum je sociální nelůžkové zařízení, které poskytuje azyl a komplex služeb osobám, které nemají zabezpečeny nezbytné podmínky na přežití zejména v zimním období, kdy hrozí klientům, kteří přespávají mimo azylová zařízení závažná zdravotní rizika v nejhorším případě smrt následkem prochladnutí a umrznutí. Smyslem služby je nabídnout možnost nočního pobytu osobám, jež nejsou schopny ani ochotny využívat sociálního zařízení vyššího stupně. Jedná se o režimové zařízení bez písemného doporučení. V praxi to znamená, že sem může přijít kdokoli, noční krizová centra jsou však kapacitně omezena.

Popis zařízení: Společná místnost vybavená stoly a židlemi. Sociální zařízení a umyvadlo, kde je možnost provést základní hygienu. Pobyt i služby jsou bez poplatku. Noční krizová

centra mají celotýdenní noční provoz od 20:00 hod. do 7:30 hod., zpravidla od začátku října do konce března.

NKC V BRNĚ PROVOZUJE:

Azylový dům pro lidi bez přístřeší – Dům Jiřího Korbela.

Adresa: Mlýnská 25, Brno

Dům sociálních služeb

Adresa: Podnásepní 20, Brno

Centrum sociálních služeb p.o. města Brna.

Adresa: Vídeňská 4 Brno

Denní centrum pro lidi bez domova

Oblastní charita Brno

Adresa: Bratislavská 58

5.5 Středisko osobní hygieny

Jedná se o sociální zařízení pro osobní hygienu, dezinfekci a dezinsekci osob. Cílem služby je snížit zdravotní sociální rizika, nejen v případě zjištění kožního onemocnění a eliminaci epidemických nákaz. V případě podezření kožního onemocnění návštěva odborného lékaře, při dg. Scabies - svrab pobyt na středisku a následná aplikace medikamentózního přípravku, ústavní prádlo. V případě výskytu vší dětské následuje ošetření vlasů desinfekčním přípravkem. V případě výskytu vší šatní následuje hygiena a kompletní výměna ošacení a obuvi – ve spolupráci se sociálními kurátory.

Služby jsou zdarma a poskytují se na základě písemného doporučení sociálního kurátora.

Adresa: Rumiště 11, Brno

6 BEZDOMOVCI A ZÁKON

„Neexistence zákona o bezdomovectví svědčí o tom, že problém bezdomovectví je pro naše zákonodárce okrajový. Je v zájmu nás všech vyvinout tlak na kompetentní orgány a osoby, aby připravili návrh zákona o bezdomovectví. Kvalitní a propracovaný právní předpis vytvoří rámcové podmínky a stanoví jasná pravidla při postupu a řešení a prevenci vzniku tohoto problému. Bezdomovectví je složitý a bohatě strukturovaný jev ovlivňovaný prakticky všemi oblastmi sociální politiky, proto by své opodstatnění měl i vznik meziresortního orgánu, který by se touto problematikou odborně zabýval. Na řešení problému bezdomovectví participuje celá řada organizací a úřadů, avšak klíčová role garanta přísluší státu jakožto subjektu sociální politiky s největší mocí.“ (Průdková, Novotný 2008 s 36, 37)

„V některých zemích je pojem bezdomovec používán i v legislativních předpisech, samozřejmě se vším, co to obnáší. Ve vztahu k veřejné správě jde lze zpracovat a nabídnout ucelenou typologii typu „bezdomovec je osoba, která...“ Pak ovšem může nastat problém, a také se stává, že někteří bezdomovci nedosáhnou na pomoc, protože jejich životní situace se do slovního vymezení nevejde. Pak se podle definice rozlišují „zákonní“ a „nezákonní“ bezdomovci.“ (Hradecký a kol. 2007 s. 28)

Žádný zákon České republiky, ani Ústava České republiky nestanovuje a nezaručuje právo na bydlení. V Listině lidských práv a svobod je sice zaručeno právo na pomoc pro zajištění základních životních podmínek, ale není přesně specifikováno a definováno o jaké podmínky se jedná, tudíž lidé nemají zákonné právo na bydlení.

Několik zákonných úprav je v České republice možno využít pro pomoci k zajištění základních životních potřeb.

Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů

Každý postup musí být v souladu s Ústavními zákony tj.

Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky

Ústavní zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 POPIS VÝZKUMNÝCH METOD

Praktická část bakalářské práce je věnována kvalitativnímu výzkumu, který je zaměřen na problematiku mladých bezdomovců. V úvodu praktické části představím metody výzkumu.

K realizaci výzkumu jsem si vybrala kvalitativní strategii, kdy pracuji s menším množstvím respondentů, avšak problematiku zkoumám do hloubky. Zdroji dat jsou kazuistiky získané využitím kombinace volného rozhovoru, pozorování a studia dokumentů, aby bylo dosaženo co největší relevantnosti zkoumaného předmětu.

Po každé podrobné kazuistice následuje pohled pozorovatele na osobu respondenta a bodové shrnutí zjištěných informací dle okruhů výzkumných otázek, které jsem si stanovila.

Závěrečná část práce se bude zabývat zjištěnými poznatky během výzkumu a poznatky vyplývajícími z analýzy dat.

7.1 Rozhovor

Pro výzkum jsem si vybrala individuální nestandardizovaný rozhovor (nestrukturovaný), který je pružný a spontánní. Jedná se o generování otázek v přirozeném průběhu interakce. Výzkumník si musí připravit základní okruhy otázek, které bude klást. Jejich obsah, pořadí a formulace závisí na tazateli, který se přitom nemusí přidržovat žádného schématu. Při nestandardizovaném rozhovoru se sice může stát, že respondent začne hovořit o něčem jiném a upustí od tématu, pro výzkumníka to ovšem může být velmi důležité. Výhodou rozhovoru je, že pozorovatel může posoudit, zda respondent dobře porozuměl otázkám a případně upřesnit předmět zkoumané části. U rozhovoru je možné pozorovat osobu, jak na kterou otázku reaguje.

Rozhovory jsem nezaznamenávala na nahrávací zařízení, protože bych tím mohla narušit soukromí a objektivitu výzkumu. V uvedeném případě byla větší pravděpodobnost respondentovi spontánnosti a tím možnosti odhalit důležité události. Pro osobu se s jistých stránek jedná o citlivé otázky, ať už z emočního hlediska, nebo s obavou, že by mohlo dojít k jejich zneužití, příp. použití pro jejich trestní stíhání.

Se všemi respondenty mám již několik let úmluvu, že si v civilním životě tykáme. V uvedeném případě je důležitý respekt, pokud jsem v uniformě, tak si vykáme a vyžadují, aby se ke mně chovali tak, jako ke každé jiné úřední osobě. Rozhovory, které vedeme, nemají vliv na náš vztah při výkonu mého povolání. Tak jako respektují oni mne, tak já re-

spektuji jejich soukromí a informace, se kterými se mi svěřují.

7.2 Studium dokumentů

Jde o záznamy, které nevznikly pro účely mého výzkumu.

Pro studium dokumentů jsem zvolila evidenční karty, které si vedou sociální kurátoři v Brně. Během své praxe jsem měla možnost nahlédnutí do karet a porovnat záznamy sociálního kurátora s informacemi, které jsem získala během rozhovoru s respondenty. Pohledem do kartotéky jsem také zjistila, zda je pravdivá informace od respondentů, kteří v rozhovoru uvedli, že nevyhledali pomoc sociálního kurátora.

Dalšími dokumenty, které jsem chtěla použít ke sběru dat, byly informace získané ze záznamů Policie České republiky, avšak žádost mi byla s odůvodněním zamítnuta

7.3 Pozorování

Pro ucelení výzkumu jsem použila data, které jsem získala pomocí pozorování. Jedná se o pozorování extrospektivní, tedy pozorování druhých v jejich přirozeném prostředí. Konkrétně v tomto případě se jednalo o extrospekci skrytou, kdy pozorovaní nevěděli o tom, že jsou pozorováni. Má forma pozorování byla atypická tím, že trvala několik let. Pozorování probíhalo během mého běžného výkonu povolání i v soukromém životě. V praktické části práce jsem shrnula období, jak jsem osobu poznala a okamžiky, u kterých si myslím, že jsou pro výzkum důležité.

7.4 Kazuistika:

Každý případ je něčím zajímavý, pozoruhodný, neobvyklý a výjimečný. Kazuistikou označujeme detailní popis konkrétního jednotlivce, který je založen na pozorování, rozhovorech a záznamech o tomto jedinci. Jde o písemné shrnutí všech informací, které o osobě máme. Specifický přístup konkrétní případové studie závisí na oblasti, ve které je zpracovávána a na účelu, pro který je vypracována.

V tomto případě se jedná o podrobný popis důležitých informací, které mohly ovlivnit způsob a kvalitu života jedince

8 CÍL VÝZKUMU

Cílem výzkumu je co nejobektivněji se seznámit s příčinami bezdomovectví u mladých lidí a vymezit kritéria, která se stala příčinou jejich odchodu z domova. Strategicky využít výzkumných metod k zjištění důvodu, proč mladí lidé setrvávají v životě na ulici, případně zjistit, jakým způsobem lze tyto osoby opět začlenit do běžného způsobu života

8.1 Cílová skupina

Cílovou skupinou jsou bezdomovci do 35 let, kteří žijí ve středu města Brna.

8.2 Výběr respondentů

Respondenty jsem vybírala záměrně, soustředila jsem se na osoby komunikativní a sdílné, které znám již několik let a tudíž je splněna podmínka důvěryhodnosti a je větší pravděpodobnost, že dosáhnu nejobektivnějšího pohledu na tížený problém. Jedná se o osoby, se kterými se často setkávám a to nejen při pracovních povinnostech, ale i při cestě do zaměstnání, ze zaměstnání i v době osobního volna.

9 OKRUHY OTÁZEK

Vzhledem k tomu, že se jedná o osoby, se kterými se již delší dobu v častém kontaktu, je mi známo jak se jmenují a kolik je jim let, a proto se na tyto otázky ptát nebudu ptát. Není to náš první rozhovor, ale rozhovor, který je konkrétně určený pro tuto bakalářskou práci. Přesto, že na některé otázky jsem již znala pravděpodobnou odpověď, zeptala jsem se pro zápis a upřesnění odpovědi znovu.

1. Kde osoba vyrůstala - typ rodiny, popř. zařízení,
2. Vztah k rodičům, sourozencům
3. Zda je osoba s někým z rodiny v kontaktu
4. Vzdělání, názor na něj co do praktičnosti, druh a způsob ukončení
5. Následující zaměstnání, spokojenost s vybranou prací, příčiny odchodu ze zaměstnání
6. Stav, příp. děti - vztahy
7. Jak dlouho osoba žije mimo domov (na ulici)
8. Proč se osoba dostala na ulici a proč tam i nadále zůstává
9. Kde momentálně přespává
10. Spolupráce s úřady, sociálním pracovníkem, sociálním kurátorem apod.
11. Využívání azylových a obdobných zařízení
12. Momentální zaměstnání, příp. evidence na ÚP
13. Závislosti
14. Dluhy
15. Zdravotní stav
16. Zda osobě vyhovuje tento způsob života
17. Co by osobu přimělo udělat změnu ve způsobu života
18. Vize osoby do budoucna

10 KAZUISTIKY

10.1 Respondent č. 1, Miroslav

Miroslav 25 let (1987)

Vyrůstal ve městě Brně, v úplné rodině s matkou, otcem a starší sestrou. Problémy, které náhodou v rodině vystaly, byly běžné. Jednalo se o občasně neshody, které se vždy vyřešili. Vyučil se zámečníkem a začal pracovat ve větší firmě jako zámečník. V osmnácti letech se chtěl osamostatnit a pronajal si s přítelkyní byt. Chodil pravidelně do zaměstnání. Po práci si rád zašel s kolegy na pivo, problémy s alkoholem v této době nepocíťoval. Když mu bylo necelých 20 let, rodiče měli dopravní nehodu, při které zemřeli. S jejich smrtí se špatně vyrovnával, začal často a ve větší míře pít, protože se mu lépe na smutek zapomínalo. Frekvence pití alkoholu se ale zvyšovala a alkohol byl důvodem, proč se s přítelkyní často nepohodl, až se s ním přítelkyně rozešla a doslova ho vyhodila z bytu. Sestra, které zůstal dům po rodičích, ho domů odmítla přijmout. Jako důvod uvedla, že zde má již vlastní život a on pije, a tak by jí už tak těžký život jen ztrpčoval. Bydlel na ubytovně pro dělníky, ale z důvodu opakované opilosti a absencí v zaměstnání dostal výpověď a tudíž neměl finanční prostředky na placení ubytování. Občas přespával u známých, až skončil na podzim v roce 2006 na ulici.

Se sestrou se ještě několikrát setkal, vždy se však pohádali. Při dědickém řízení podepsal dokumenty o tom, že se vzdává nároku na majetek po rodičích. Sestra mu zrušila trvalý pobyt, tudíž má pouze úřední adresu. Se sestrou odmítá za její chování a přístup k němu komunikovat. Žádné sociální ani azylové zařízení nikdy nevyhledal. Dny tráví u Hlavního nádraží ČD, kde popíjí alkohol za vyžebnané peníze, občas nějaký alkohol odcizí. V noci spí podle toho, co se momentálně naskytne, ve sklepech domů, na lavičkách v parku, v objektech určených k demolicí, na protialkoholní záchytné stanici, nebo i v prostředcích MHD atd.

Žije a pohybuje se již pouze v komunitě bezdomovců, kde nemá žádného přítele, nebo kamaráda, uvedl, že jsou to známí, kteří se momentálně vyskytli. Tvrdí, že zatím neřeší, co bude dál, že to nějak dopadne, že tím, že nad danou situací bude přemýšlet, se to nevyřeší.

10.1.1 Pohled pozorovatele na respondenta č.1, Miroslava

Na své úplně první setkání s Miroslavem si již nepamatuji. Uvědomuji si jej až od doby v květnu 2008, kdy jsem byla přivolána na drobnou krádež v obchodním domě. Seděl tam mladík pod vlivem alkoholu, který odcizil láhev rumu a hned ode dveří mě vítal s tím, že mě zná, že často dělám občůzky kolem nádraží. Nikdy nebyl hrubý, nebo agresivní ani nijak výstřední. Většinou je usměvavý a občas se jeví spíše jako stydlivý. Způsob komunikace má jako každý jiný občan. Jeho zevnějšek napovídá tomu, že žije na ulici. Obličej mírně zarudlý, neupravený, oblečení zašlé, špinavé. Při kontaktu s ním je cítit zápach alkoholu a zatuchlého prádla. Po celou dobu, co Miroslava znám, je stejně zakřiklý, ničím na sebe neupozorňuje, mimo toho, že to občas přežene s alkoholem natolik, že musí jet na Protialkoholní záchytnou stanici (PZS), je bezproblémový. Několikrát jsem se mu snažila pomoci radou, na koho a kam se obrátit, aby se jeho situace změnila, ale pro mne z neznámého důvodu žádné nabídky nevyužil. Na rozhovoru v rámci mé školní práce jsme se domlouvali dopředu s tím, že bude uskutečněn v době mého osobního volna. Jakmile budu mít více času a bude vhodná situace na nerušený rozhovor. Při každém setkání s ním se zajímal, kdy už rozhovor proběhne a jevílo se, že se na něj těší. Když přišel ten den, sedli jsme si do výklenku okna uvnitř budovy nádraží. Rozhovor byl spontánní. Miroslav sám začal vyprávět svůj příběh.

Vyhodnocení :

1. *Typ rodiny* - úplná, bezproblémová
2. *Vztahy s rodinou* - jedna sestra, dříve vztah dobrý, nyní spolu nekomunikují
3. *Kontakt s rodinou* - ne
4. *Vzdělání* - vyučen, zámečnick, se vzděláním spokojen
5. *Zaměstnání dříve* - po škole zaměstnán, odchod ze zaměstnání - alkohol
6. *Stav, děti* - svobodný, bezdětný
7. *Délka pobytu na ulici* – cca 4,5 roku,
8. *Příčina bezdomovectví* – alkohol, neshody v rodině (úmrť rodičů)
9. *Místo noclehu* – Nemá stále místo noclehu (ulice), ne zařízení
10. *Spolupráce s úřady* - nedochází si pro žádné dávky
11. *Využívání azylových zařízení* – nevyužívá a nikdy nevyužíval
12. *Zaměstnání* - nezaměstnaný, vyřazen z evidence ÚP
13. *Závislosti* - alkohol
14. *Dluhy* – zdravotní pojištění, PZS, pokuty
15. *Zdravotní stav* - uspokojivý, není si vědom, že by trpěl nevy léčitelnou chorobou
16. *Spokojenost se způsobem života* S momentální životní situací je smířen
17. *Co by osobu přimělo změnit způsob života* – tvrdí, že žena

18. *Vize do budoucna* - žádná, nad budoucností nepřemýšlí, neplánuje

10.2 Respondentka č. 2, Jana

Jana 28 let (1983) pochází z Brna. Vyrůstala jako nejmladší dítě v úplné rodině s matkou otcem a 3 sourozenci. Otec s matkou neměli harmonický vztah, často docházelo k hádkám. Protože byla nejmladší dítě a rodiče přenechávali starost o ni sourozencům, (bratři 7 let a o 4 roky starší, sestra o 6 let starší), tak se k ní sourozenci chovali jako k přítěži. Často ji dostávali na starost a na dohled a zdatně projevovali svou nelibost. Protože se chtěla zařadit mezi ně a jejich vrstevníky, snažila se jim vyrovnat. Již od dvanácti let kouřila, někdy i pila alkohol. Kapesné, které dostávala od rodičů, nepoužívala jako některé spolužačky na cukrovinky, časopisy a parádu, ale na cigarety a alkohol pro své „kamarády“. Na základní škole neměla dobrý prospěch, proto ji rodiče oznámili, že se půjde učit na švadlenu, což sice akceptovala, ale protože v tom neviděla nic perspektivního pro svůj život, tak ke studiu dle toho přistupovala. V šestnácti letech se zamilovala do o šest let staršího muže, se kterým v sedmnácti letech otěhotněla. Dítě nechtěla, podnikala různé procedury, aby potratila, když o těhotenství řekla rodičům, bylo již na interrupci pozdě. Dítě donosila a vzhledem k věku a nezájmu o něj, bylo ihned po porodu nabídnuto k adopci. Jana neví, zda to byl chlapec, nebo dívka. Přítel se s ní již v době těhotenství rozešel. Školu pro absence a špatný prospěch nedokončila. Našla si nového přítele, ke kterému se v osmnácti letech nastěhovala. Nepracovala, žila životem plným alkoholem, marihuany a jiných návykových látek. V bytě přítele začalo bydlet několik dalších lidí, docházelo tam k drogovým večírkům, sexuálním střídáním partnerů, hádkám i bitkám. V devatenácti letech opět otěhotněla, dítě i přes konzumaci alkoholu, cigaret a drog donosila a po porodu se ho opět vzdala. Vystřídala několik partnerů, s jedním z nich se odstěhovala do zahradní chatky, která po jednom alkoholovém večírku shořela a postupně kolem 21 roku začala žít život bezdomovce na ulici. Přespávala po různých cizích chatkách, které již byli obydlené jinými bezdomovci, nebo neužívané. Přes den se scházela se svými známými a kamarády na ulici ve městě, kde popíjeli alkohol, občas si zakouřili marihuanu, nebo dali i nějakou tvrdší drogu. Pro opakované drobné krádeže byla odsouzena k 300 hodinám veřejně prospěšných prací. Svůj trest stále odkládala, pro svou alkoholovou závislost nebyla schopna a ochotna někam chodit, proto musela ve svých 24 letech nastoupit do vězení, kde strávila 18 měsíců. Po opuštění vězení na podzim v roce 2007 bydlela přes zimu na Armádě spásy, ale protože jí nevyhovoval řád,

který musela dodržovat, zůstala opět na ulici. Je závislá na alkoholu, mezi bezdomovci střídá partnery a tvrdí, že se má v normě, že se nehodlá nikomu podřizovat.

10.2.1 Pohled pozorovatele na respondentku č.2, Janu

Janu znám přibližně od jejich 21 let. První setkání, které si uvědomuji, bylo, kdy jsem jako strážník MP přijala oznámení, že u vchodu do OD Tesco leží muž. Na popisovaném místě ležela na chodníku osoba, která zprvu opravdu vypadala jako muž, ale později bylo zjištěno, že je to Jana, která byla oblečena do kapsáčových kalhot a mikiny s kapucí, byla pomohána a spala. Vzhledem k tomu, že byla silně opilá, byla převezena do PZS.

Od té doby jsem ji potkávala při své práci celkem často, seděla většinou ve skupince bezdomovců, kteří seděli na zemi, nebo na lavičce a popíjeli alkohol. Jednou za mnou přišla požádat o radu s rozhodnutím soudu o tom, že má vykonat veřejně prospěšné práce, ale po přečtení jsem zjistila, že už jsou jen necelé 3 měsíce do termínu vykonání. Snažila jsem se jí poradit kam se má dostavit, koho oslovit apod. V několika dalších týdnech, když jsem ji potkala a zeptala se, jak pokračuje s vyřizováním záležitosti, tak odpovídala, že se tam chystá, ale zatím jí to nevyšlo. Jednoho dne za mnou přiběhla s úsměvem, že už to má domluvené a že už má odpracováno prvních 6 hodin, ale že to bylo hrozné a jak jí všechno bolí, protože zametala ulice. Po té už se tam nikdy nedostavila. Buď pro svou opilost nemohla, nebo měla jiné plány a nakonec dospěla k závěru, že stejně bude za chvíli zima, tak když půjde do VT, tak bude mít alespoň postaráno o nocleh a bude jí teplo. Termín rozhodnutí vypršel a vždy, když mě viděla, tak se ptala, jestli už náhodou není v pátrání, aby už nastoupila. Termín nástupu však nedostala ihned, ale až v dubnu 2006. Po návratu z vězení mě oslovila na vlakovém nádraží, když jsem jela z práce domů. Byla čistě oblečená, upravená a žádala mě o nějakou hotovost na polévku. Po té, co mě poznala, přiznala, že shání peníze na víno. I přes to, že jsem jí žádnou hotovost nedala, začala se se mnou přátel- sky bavit, popisovala pobyt ve vězení a jak jí po propuštění z výkonu trestu sociální kurátor pomohl sehnat doklady, nocleh a nyní obchází úřady. Postupně jsem ji však opět začala vídat ve skupince bezdomovců, popíjejících krabicové víno, bez jakéhokoliv zájmu o svůj zevnějšek. Když bych měla posoudit rozdíl, jak vypadala vzhledově, když jsem ji poznala a nyní, je to podstatný rozdíl. Z jemné slečny, světlé pleti s občasným akné, se stala žena s vrásčitým, zarudlým flekatým obličejem a kruhy a vaky pod očima, pokožka na obličejí se jeví hrubá se strupovitými boláky. Když ji vidím, tak mám pocit, že místo 28 leté mladé ženy přede mnou stojí neudržovaná minimálně čtyřicátnice.

Na rozhovoru, který užiji pro bakalářskou práci, jsme se domluvili v rámci našich občasných rozmluv. Domluvili jsme se, že ji vyzvednu u vlakového nádraží, kde většinu času pobývá 16.3.2011 o půl 4 odpoledne. Když jsem se na smluvené místo dostavila, tak jsem se dozvěděla od zbylých bezdomovců, že ji cca ve 13 hodin moji kolegové museli odvést na PZS, protože ležela vedle vchodu do podchodu pod hlavním nádražím a pro svou opilost nebyla schopna vstát. Následující den jsem ji dopoledne potkala a domluvili jsme se, že rozhovor uskutečníme o půl 4. Když jsem se dostavila na smluvené místo, Jana tam sice byla, ale opět již byla natolik opilá, že by nebyla schopna adekvátního hovoru, avšak přihlásil se ke mně Jan, jestli bych nechtěla udělat rozhovor i s ním, čehož jsem využila (viz níže). 23.3.2011 jsem po 16 hodině přišla na hlavní nádraží a uviděla jsem Janu, která se ke mně hned přihlásila, omluvila se mě, za to, že nám rozhovor nevyšel, ale že to už tak ten její život chodí. Využila jsem jejího momentálně pro mne vhodného stavu a požádala ji, zda by rozhovor mohla udělat nyní, s čímž souhlasila. Zašly jsme spolu do Asijského bystara poblíž OD Tesco. Sedly jsme si k samostatnému stolku, Janě jsem objednala jídlo a kofolu a začal náš rozhovor. Průběh byl celkem klidný, i když v některých místech při vzpomínkách plakala a nebo na ni bylo vidět, že je to pro ni ne zrovna příjemná vzpomínka. Hovořila však spontánně a otevřeně.

Vyhodnocení:

1. **Typ rodiny** - úplná rodina disharmonická, 3 sourozenci
2. **Vztahy s rodinou** - nevznikla citová vazba k rodičům ani k sourozencům
3. **Kontakt s rodinou** - ano, sestra
4. **Vzdělání** - švadlena, nevyučena, nespokojenost s výběrem školy
5. **Zaměstnání dříve** - Nikdy nebyla zaměstnána
6. **Stav, děti** - svobodná, 2 děti porodila, obě v adopci
7. **Délka pobytu na ulici** – od rodičů 12 let, na ulici 7 let
8. **Příčina bezdomovectví** – postupným stylem života zůstala na ulici, alkohol, drogy
9. **Místo noclehu** – zahradní chatky, opuštěné domy
10. **Spolupráce s úřady** - v evidenci u sociálních kurátorů, nepobírá sociální dávky
11. **Využívání azylových zařízení** – dříve bydlela na Armádě spásy, nyní nevyužívá
12. **Zaměstnání nyní** - vyřazena z evidence ÚP
13. **Závislosti** – alkohol
14. **Dluhy** - zdravotní pojištění, pokuty, PZS
15. **Zdravotní stav** - problémy s močovým ústrojím, gynekologické problémy, není si vědoma žádné nevyléčitelné choroby
16. **Spokojenost se způsobem života** - s tímto způsobem života není úplně spokojena, ale se situací je smířena, nic nedělá proto, aby dosáhla jakékoliv změny, odmítá přispůsobit jakémukoliv řádu.

17. *Co by osobu přimělo změnit způsob života* - na tuto otázku nedokáže odpovědět

18. *Vize do budoucna* - neplánuje nic, žije přítomností

10.3 Respondent č.3, Jan

Jan 24 let (narozen 1987)

Jan vyrůstal s rodiči, jako prvorozený syn, se sestrou a bratrem v menším městě. Základní školou prošel s vyznamenáním. Problémy začal mít ve druhém ročníku na Střední průmyslové škole strojní, kdy začal experimentovat s drogami. Nejdříve kouřil marihuanu a pil alkohol. Důvod pořádně neměl, snad jen vyniknout mezi vrstevníky. K sedmnáctým narozeninám si jako „dárek“ dal první dávku pervitinu, na kterém potom zůstal být závislý. V tomto období se vystupňovalo nedorozumění mezi ním a rodiči. Rodiče asi začali tušit, že drogu bere, přestali mu dávat kapesné, což začal řešit drobnými krádežemi v obchodních domech. Postupně si občas vzal i peníze z peněženky rodičů a začal prodávat věci z domu, přestal chodit do školy a spory s rodiči vyřešil odchodem z domova. Bydlel ještě se 2 kamarády ve staré garáži na okraji města, kde vařili drogu a jeden s kamarádů ji distribuoval. V necelých devatenácti letech (2006) byl přistižen při krádeži autorádia a byly mu prokázány další krádeže za které strávil 6 měsíců ve výkonu trestu. Po návratu zjistil, že se o garáž začíná zajímat policie, a proto s jedním s kamarádů odjel do Brna, kde byla větší anonymita. Přespával různě po lavičkách, nádražích a u svých nových kamarádů závislých na drogách. Začal ve větším množství pít alkohol a přestal o sebe dbát. Nepobíral žádné sociální dávky, nebyl přihlášen na ÚP a nikdy nepracoval. Sociálního kurátora vyhledal pouze 2x, kdy se u něj objevila veš šatní, využil Střediska osobní hygieny, vzal si nové oblečení, o žádné jiné služby nejevil zájem. Tvrdil, že chce mít svou volnost a ne se někde „organizovat“. V 21 letech zjistil, že má žloutenku typu „C“. Všechny své starosti a obtíže řešil alkoholem, takže už byl na něm závislý tak, že ráno pro probuzení míval třes a bez toho, že by se napil, nemohl fungovat. V tomto období ho v podchodu pod hlavním nádražím kontaktovala matka se sestrou a nabídly mu, že pokud se bude léčit ze závislosti, tak se může vrátit domů. Matka za něj zaplatila dluh na zdravotním pojištění a nastoupil léčbu, zde však vydržel necelý měsíc. Otec ho domů odmítnul přijmout. Nadále se potloukal v okolí hlavního nádraží, spal u známých v chatce, nebo v opuštěných vagoněch. Zima 2010 významně poznamenala jeho zdravotní stav. Výrazně pohubnul, trpěl bolestmi břicha a zad v oblasti ledvin a na dolních končetinách měl velké boláky po omrzlinách. Lékaře však nevyhledal. O životě se bavil tak, že již pro něj nemá cenu. Ve středu 6.4.2011 byl v parku ve večer-

ních hodinách nalezen v bezvědomí, 7.4.2011 v nemocnici zemřel na celkové selhání organismu. Bylo mu necelých 24 let.

10.3.1 Pohled pozorovatele na respondenta č.3, Jana

První setkání s Janem si uvědomuji v roce 2006, kdy musel být pro svou opilost a agresivní chování převezen na PZS. Po té jsem ho potkávala ve středu města jako velmi arogantního „frajírka“, který byl stále pod vlivem alkoholu nebo drog. Pokud někde pro svou opilost zůstal ležet a nebyl schopen chůze, nešetřil vůči ostatním vulgarismy. Několikrát jsem byla přivolána jako strážník do obchodních domů, kde byl přistižen při drobné krádeži. Jan velmi nevybíravě komentoval, proč zboží odcizil a jevil se tak, že ho všichni obtěžují, tím, že má dodržovat pravidla slušného chování a dbát zákona. Cca od roku 2009 začal být velmi neudržovaný a zapáchající. Opakovaně polehával na lavičkách i na schodech, chodnících, pomočen i pokálen, při dotazu, zda je v pořádku se zvedl a odešel. Z velmi společenského kluka začal být samotář, který se stěhoval se svou lahví, nebo krabicí vína. K rozhovoru pro bakalářskou práci se přihlásil sám 17.3.2011, když Jana, se kterou jsem byla domluvená, byla na PZS. Jevilo se, že je rád, že někoho jeho život zajímá a že se s ním někdo baví. Vzhledem k tomu, že byl ve znečištěném oděvu a nelibě zapáchal, tak jsem pro náš rozhovor zvolila výklenek v prostorách hlavního nádraží ČD, kam jsme se usadili. Po rozhovoru jsem mu koupila limonádu a grilované kuře a bylo na něm vidět, že mu to udělalo velkou radost. O jeho smrti jsem se dozvěděla od kolegy. Potvrdil mě to další dotazovaný Libor s tím, že jim to oznámila Janova matka, která mezi bezdomovce přišla a zjišťovala, jak se dostal do nemocnice a jak a s kým vlastně žil.

Vyhodnocení:

1. *Typ rodiny* – úplná, harmonická, 2 sourozenci
2. *Vztahy s rodinou* – Bezproblémový vztah přerostl v konfliktní
3. *Kontakt s rodinou* – naposledy před více než rokem (matka+sestra)
4. *Vzdělání* – nedokončené střední, odešel ve 3. ročníku průmyslové školy
5. *Zaměstnání dříve* – nikdy nepracoval
6. *Stav, děti* – svobodný, bezdětný
7. *Délka pobytu na ulici* – sedmý rok
8. *Příčina bezdomovectví* – drogová závislost
9. *Místo noclehu* – vagony, chata, podchod pod hl. nádražím ČD

10. *Spolupráce s úřady* – žádná (2x navštívil soc. kurátory)
11. *Využívání azylových zařízení* – v zimě očas NKC
12. *Zaměstnání nyní* – nepracuje
13. *Závislosti* – alkohol, pervitin
14. *Dluhy* – PZS, pokuty, zdravotní pojištění
15. *Zdravotní stav* – žloutenka typu „C“, bolesti dutiny břišní, bolesti zad v oblasti ledvin, strupovité boláky po omrzlinách na dolních končetinách
16. *Spokojenost se způsobem života* – nespokojen, smířen
17. *Co by osobu přimělo změnit způsob života* – nic, život vzdal
18. *Vize do budoucna* – neplánoval, neviděl perspektivu (zemřel 7.4.2011)

10.4 Respondent č.4, Libor

Libor 30 let (1980)

Libor pochází z vesnice z úplné rodiny jako jedináček. S rodiči vycházel velmi pěkně a s matkou se doposud stýká. Po základní škole nastoupil na Střední odbornou školu elektrotechnickou, ze které odešel v polovině čtvrtého ročníku.(1999) Příčinou odchodu ze školy a zároveň i z domova byla dívka, se kterou chodil a která otěhotněla. Došlo k neshodám mezi ním a rodiči, kteří měli za to, že by si dívka dítě neměla nechat, protože je jí teprve 17 let a ani jeden nemají ukončenou školu. Libor to vyřešil po svém, odstěhoval se k dívčiny rodičům a začal pracovat na stavbě jako pomocný dělník. V červnu 1999 se mu narodil syn. První rok s přítelkyní zvládal, ale potom nastaly problémy se soužitím s dívčiny rodiči, každý měl na život jiný názor a docházelo k častým hádkám. Tuto situaci řešil občasným pitím alkoholu. Po té co se objevili neshody i s dívkou, která mu začala vyčítat, že jí těhotenstvím zkažil život, odešel v březnu 2000 z jejich domu. K rodičům se vrátit nechtěl, protože prý byl hrdý. Nastěhoval se ke kamarádovi, se kterým pracoval a který měl pronajatý byt. V listopadu 2000 však musel nastoupit civilní službu do nemocnice, tuto si vyřídil v době, kdy ještě bydlel u přítelkyně. Kamarádovi v zaměstnání nebyla prodloužena pracovní smlouva pro nedostatek pracovních příležitostí na stavbách. Oba holdovali alkoholu a vzhledem k tomu, že kamarád byl doma, nechtělo se jen jemu vstávat do práce, začal mít absence, až přestal do nemocnice cca v únoru 2001 chodit úplně. Postupně přestávali platit nájem, až došlo v květnu 2001 k vystěhování. Když byl opilý seznámil se se skupinkou bezdomovců na hlavním nádraží, kteří přespávali ve vyhořelé budově poblíž nádraží a po té si s novými kamarády našel opuštěnou chatku. Začal se živit

krádežemi na objednávku. V roce 2002 byl odsouzen k 7 měsícům odnětí svobody a následoval trest i za úmyslné vyhýbání se výkonu civilní služby. Za krádeže, zpronevěru a zneužívání cizí věci, byl ve vazbě ještě v roce 2005, 2007 a 2009, kdy po skončení tohoto trestu nastoupil trest za zanedbání povinné výživy. Celkem strávil ve VT 6 let a 3 měsíce. Od prvního propuštění z výkonu trestu v roce 2004 je v evidenci sociálních kurátorů, kam si dochází pro poštu a pro poukaz na Středisko osobní hygieny a čisté ošacení. Jakékoliv možnosti bydlení odmítá, u sociálních kurátorů udává, že bydlí u přítelkyně, v rozhovoru, že má chatu a pokud ho naleznu spícího ve vagónu, v domě určeném pro demolici či v parku uvádí, že je to výjimka. Dny tráví u obchodního domu Tesco, nebo u vlakového nádraží a noci podle toho, kde se najde příležitost, někdy u někoho v chatce, jindy ve vybydlených domech určených k demolici, nebo odstavených vagonech. Je závislý na alkoholu. Tvrdí, že žije běžným způsobem života, jen má trošku smůlu, a proto je několikrát trestně stíhaný. Matka za ním občas dochází, vezme ho do restaurace, popovídají si, ale domů se vrátit nechce. Otec na něj zanevřel a nestýkají se. V květnu čeká na další soud pro zanedbání povinné výživy.

10.4.1 Pohled pozorovatele na respondenta č.4, Libora

S Liborem jsem se seznámila při občasných návštěvách bývalého pracoviště, kde vykonával civilní službu. Byl to mladík, kterého obletovala děvčata a velmi si potrpěl na svůj zevnějšek. Na vlasech měl melír a pravidelně navštěvoval kadeřníka, chodil na solárium a posiloval. Choval se povýšeně a arogantně. Na podzim 2001 jsem ho viděla na vlakovém nádraží. Byl velmi chladný den a přšelo. Stál u topení v šustákové soupravě, která byla původně bílá. Byl špinavý, neudržený a zarostlý. Tvrdil, že má chvíli špatné období a vše zase bude v pořádku. Od té doby jsem ho vídala potulujícího se kolem obchodního domu Tesco, žebrajícího od kolemjdoucích peníze apod. Pokaždé měl jiný zhrzený příběh, proč zrovna on skončil na ulici a potřebuje pomoc. Několikrát jsem ho viděla i ve společnosti „lehkých“ žen, tvrdil, že jsou to jeho kamarádky. Nakonec jsem zjistila, že od nich bere objednávky na krádeže. Ony mu za odcizené zboží dávali ani ne třetinu z ceny zboží, nebo alkohol. Jeho život se pohybuje mezi středem města Brna a věznicemi, chová se beze-lstně až hloupě. Nechává se za alkohol či peníze najmout na jakoukoliv činnost a při dotazu se k činu ihned přizná. Svůj zevnějšek již moc neudržuje, vlasy mívá mastné, bývá zarostlý a špinavý, obličej vráscitý. Jeví se jako muž kolem 40 let. Rozhovor proběhl 14.4.2011 v Asijském bistru na Masarykové ulici. Libor začal sám o sobě vyprávět a byl

velmi upovídaný.

Vyhodnocení:

1. *Typ rodiny* – úplná, harmonická, jedináček
2. *Vztahy s rodinou* – s rodiči byl dříve dobrý vztah, nyní komunikuje pouze s matkou
3. *Kontakt s rodinou* – udržuje kontakt pouze s matkou
4. *Vzdělání* – střední odborná škola nedokončena, odešel v polovině 4. ročníku
5. *Zaměstnání dříve* – pomocné zednické práce
6. *Stav, děti* – svobodný, 1 dítě (v červu 12 let)
7. *Délka pobytu na ulici* – 10 let (z toho 6 let a 3 měsíce ve VT)
8. *Příčina bezdomovectví* – neshody v rodině, alkohol
9. *Místo noclehu* – chata
10. *Spolupráce s úřady* – občasná návštěva sociálního kurátora
11. *Využívání azylových zařízení* – ne
12. *Zaměstnání nyní* – bez zaměstnání
13. *Závislosti* – alkohol
14. *Dluhy* – zdravotní pojištění, PZS, pokuty
15. *Zdravotní stav* – uspokojivý, není si vědom nevyléčitelné choroby
16. *Spokojenost se způsobem života* – spokojen
17. *Co by osobu přimělo změnit způsob života* – možná přísná žena
18. *Vize do budoucna* – neplánuje, žije přítomností

10.5 Respondent č. 5 Petr

Petr 26 let (1985)

Petr pochází z větší vesnice, z úplné rodiny, jako nejstarší ze 3 dětí. Základní školu dokončil bez větších kázeňských problémů. Po té se začal učit zedníkem. V tomto období začalo docházet k častým neshodám mezi ním a rodiči, připadal si jako dospělý, ale oni ho tak odmítali brát. Ve škole neměl dobrý prospěch, začal se vždy trochu učit, až už z některého předmětu propadal. Když se vracel ze zábav a posezení opilý došlo i na pohlavky a zákazy ze strany rodičů, ale to ignoroval a rodičům se vzpíral a dalo by se říct, že dělal vše cíleně

jinak, aby jim dokázal, že už je „velký“. V roce 2002 nebyl připuštěn k závěrečné zkoušce, za což doma následovaly další výtky, sbalil si batoh, vzal si od otce z peněženky peníze a napsal vzkaz, že odjel s kamarádem na vandr, ze kterého už se domů nevrátil. Nejprve jezdili po republice, seznamovali se s různými lidmi, až se dostali do squattu, kde strávil 3 roky života. Dle jeho tvrzení vyzkoušel většinu drog od marihuany, odvarů z houbiček, LSD, šňupaní kokainu až po nitrožilní aplikaci pervitinu. Na drogy si peníze pořizoval různou trestnou činností, avšak mimo několika přestupků za drobné krádeže mu žádná trestná činnost nebyla prokázána. Pro drogu byl ochoten „se prodávat“. Většinou starším mužům z Německa. Za tuto činnost se nijak nestyděl, bral to tak, že je to způsob rychlého výdělků. V roce 2005 musel squatt z důvodu demolice opustit. Opět začal cestovat s několika kamarády po republice. Počátkem roku 2006 utrpěl úraz, kdy byl sražen neznámým řidičem a strávil několik měsíců v nemocnici a rehabilitačním ústavu, jakmile byl schopen, tak na reverz léčebnu opustil. Od té doby pobývá v Brně, dříve přespával v odstaveném vagoně, nyní mají ještě s několika kamarády chatu, do které chodí přespávat. Chatu však mají v nejbližších měsících zbořit, protože leží v místě výstavby nového centra. Kam půjde dál, netuší a situaci nijak neřeší. O své závislosti na alkoholu a drogách hovoří jako o něčem, co k životu patří, aby si trošku užil. Pracovat odmítá.

Rodiče jej několikrát vyhledali, avšak vrátit domů se nechce, protože by tam neměl svou volnost, na kterou je zvyklý. Jedinou pomoc, kterou od nich neodmítnul využít, byl nákup oděvů a stravy.

10.5.1 Pohled pozorovatele na respondenta č.5, Petra

Petra jsem si poprvé všimla kolem prázdnin 2006. Ve skupince bezdomovců popíjel víno, býval celkem čistě oblečen a v případě, že jako skupinka hlučeli, nebo na ně byli stížnosti a bylo potřeba, aby místo, které si ke své „seanci“ na chodníku našli, byl to on, kdo se snažil domluvit ostatním, aby bezproblémově odešli jinam. Choval se většinou slušně, nebyl výstřední ani vulgární. Pokud se stalo a musel být převezen do PZS, tak se omlouval za komplikace. Postupem času přestával dbát na hygienu, ale nijak si to nepřipouštěl. Pokud jsem utrousila poznámku o jeho zevnějšku a nelibé vůni, přislíbil nápravu a ne hned, ale během několika dní navštívil Středisko osobní hygieny, a pak se ke mně přihlásil s poznámkou, jestli už je to lepší, jestli už je „hezkej kluk“. I přes to, že měl za sebou celkem pestrou minulost, tak se choval tak, jako by měl své chování pevně pod kontrolou. Po několika rozhovorech, kdy jsem se snažila pochopit jeho smysl života a probírali jsem i

zdravotní otázky apod., mi přinesl doklad o tom, že není HIV pozitivní a nemá žloutenku. Bylo na něm vidět, že má z výsledků radost a že se bál, že výsledky budou jiné, avšak i tak to pro něj nebyl motivační důvod k tomu, aby zavčas svůj způsob života změnil. Uvedl, že už je takový a pokud má nějaká nemoc přijít, tak přijde, že lidé, kteří normálně bydlí, pracují a dbají o své zdraví, bývají kolikrát nemocnější jak on, akorát na rozdíl od něj z života nic nemají, jen pořád něco musí a on si života užívá. Pracovat on nepotřebuje, protože se vždy najdou nějakí hodní lidé, kteří mu něco dají, nebo si zajde k sociálním kurátorům apod. Jeho životním krédem je „Nad ničím zbytečně nepřemýšlet, protože bezstarostnost je krásná.“ Na rozhovoru pro bakalářskou práci jsme se domluvili předem jednoho dne, když jsem jela domů s praxe. Rozhovor proběhnul 19.4.2011 v 15:30 hod. v Asijském Bistru u OD Tesco. Přišel umytý, oholen, v čistém oděvu. I přes to, že se, jak uvedl „dal do pořádku“, podle výrazu v obličeji již na něm jde poznat, že nežije běžným způsobem života. Obličej má opuchlý, červený, pleť strupovitá, rty s fialovým nádechem a přední zuby velmi zkažené, občas nějaký chybí a jsou začernalé. Na jídlo jsem mu koupila dle jeho přání smažený sýr a k němu si sám koupil pivo s tím, že jak mě zná, tak já bych mu ho nekoupila a proto si nějaké drobné vyžebal. Rozhovor probíhal spontánně, jen občas, když jsem si psala potřebné odpovědi, se mě snažil napomínat, že to takhle napsat nemůžu, že umí použít i slušnější výrazy. apod. Po rozhovoru mě poděkoval za změnu všedního dne a popřál, aby byl pro mne rozhovor užitečný.

Vyhodnocení:

1. **Typ rodiny** – úplná, harmonická, 2 sourozenci
2. **Vztahy s rodinou** – dříve pěkný vztah, který přerostl v konfliktní
3. **Kontakt s rodinou** – má s rodiči, sestry nevidá
4. **Vzdělání** – nedokončené odborné učiliště, nepřipuštěn k závěrečným zkouškám ve 3. ročníku
5. **Zaměstnání dříve** – nikdy nepracoval
6. **Stav, děti** – svobodný, bezdětný
7. **Délka pobytu na ulici** – 9 let
8. **Příčina bezdomovectví** – neshody v rodině,
9. **Místo noclehu** – chata
10. **Spolupráce s úřady** – občasná návštěva sociálního kurátora
11. **Využívání azylových zařízení** – ne

12. *Zaměstnání nyní* – nepracoval, není v evidenci ÚP
13. *Závislosti* – alkohol, drogy
14. *Dluhy* – zdravotní pojištění, PZS, pokuty
15. *Zdravotní stav* – uspokojivý, občas bolesti po úrazu, není si vědom nevyléčitelné choroby
16. *Spokojenost se způsobem života* – relativně spokojen
17. *Co by osobu přimělo změnit způsob života* – možná žena
18. *Vize do budoucna* – neplánuje, žije přítomností

10.6 Respondent č. 6, Karel

Karel 24 let (nar. 1985)

Vyrůstal na vesnici v úplné rodině s matkou, otcem a mladší sestrou. Vedení v rodině měl pod patronátem otec, který se měl chovat velmi nadřazeně a byl agresivní a to nejen k dětem, ale obzvláště k matce. Byl velmi přísný a kritický a jakýkoliv problém řešil fackami, někdy si vyhledával i malicherné důvody, proč „má právo někoho zbít“. Chování otce se však stupňovalo v brutalitě, Karel se dostával do období, kdy se v něm ozývala vzpurnost a nechut' dělat, co otec řekne. Své problémy řešil se svými vrstevníky alkoholem, což doma vyvolávalo další šarvátky, v šestnácti letech začal chodit za školu. Jednoho dne došel domů pod vlivem alkoholu a vznikl konflikt mezi matkou a otcem, kdy otec vyčítal matce, že za to, že jsou s ním problémy, může ona a začal ji bít, držel ji za vlasy a tloukl s ní o sporák a kuchyňskou linku. Karel začal matku bránit a poprali se. Pro Karla to byl podnět k tomu, odejít z domu. Myslel si, že to tak bude lepší a i matku uchrání dalších ran. Pobýval různě po kamarádech, nebo přespával ve starém opuštěném objektu blízko bydliště. Kontakt s rodinou vždy vyvrcholil konfliktem, ale protože začala zima, vrátil se domů. Problémy pokračovali a najednou zjistil, že alkohol, který mu pomáhal zapomínat na vše špatné, nad ním začal vítězit a že je na něm závislý. Ráno se budil s myšlenkou se napít, pokud nesehnal alkohol, začal se potit, celý se třepal a bylo mu špatně. Rozhodl se jít na protialkoholní léčení. Zde strávil skoro 2 měsíce, a protože si myslel, že už je tam zbytečně a že má vše pod kontrolou na vlastní žádost odešel. Po návratu domů se na něj opět začala sypat škála výtek, tentokrát za to, že nepracuje, je nevyučený, není nic a rodiče ho, i přes to, že je mu osmnáct, živí. Z domu po cca 3 dnech opět odešel a už se tam nevrátil. V roce 2006 jej rodiče odhlásili z trvalého pobytu a přihlásili ho na úřední adresu obce. Karel jezdil po republice, občas někomu s něčím pomohl za ubytování a stravu a opět se objevil

alkohol. V té době mu nabídla příbuzná, která se rozvedla a koupila dům k rekonstrukci bydlení s tím, že jim pomůže s domem. Pomáhal, ale pak začali opět problémy s alkoholem, které vyvrcholily jeho nuceným odchodem. Celé dny trávil v Brně, v okolí hlavního nádraží ČD a u OD Tesco, protože tam nebyla nouze o alkohol i společnost. Žil ze dne na den, nic neplánoval, žádnou budoucnost neřešil. Několikrát byl hospitalizován na psychiatrickém oddělení pro deprese a nepřiměřené výkyvy nálad. Na podzim 2007 odjel cestovat po republice a usadil se v charitě v Olomouci, zde strávil zimu, a pak se zase vrátil do Brna. Ubytoval se v opuštěné chatce v zahrádkářské kolonii, zde trávil většinou noci. Dny opět trávil v centru Brna. V létě 2009 u něj začali zdravotní komplikace, bolestivost na pravé straně v podžebří, zežloutl, ale k lékaři jít odmítnul, protože život pro něj přestal mít cenu. Alkohol pil, ale již jen v míře, aby překonal abstinenci syndrom, tzv. mu nechutnalo, zhubnul a natekla mu pravá tvář. Bolel ho zub, ale k lékaři opět nešel. 19.10.2009 zůstal na chatě a nikam se mu nechtělo. 21.10.2009 jej spolubydlící našla v bezvědomí, proto zavolala RLP. Byl převezen do nemocnice na interní jednotku intenzivní péče. 22.10.2009 v ranních hodinách zemřel na rozsáhlou sepsi a celkové selhání organismu. Bylo by mu za 4 měsíce 25let.

10.6.1 Pohled pozorovatele na respondenta č. 6, Karla

Jeho příběh jsem měla možnost pozorovat několik let a z více hledisek a to nejen svého a jeho, ale i jeho rodiny. Seznámila jsem se s ním v roce 2003, tenkrát to byl sedmnáctiletý kluk, který začal žít u svých příbuzných. Pomáhal okolo přestavby domu a na zahradě. Navěčer chodili všichni do restaurace na pivo a pod. Nepozorovala jsem na nich nic výjimečného, nebo zvláštního. Občas jsem ho sice vídala, že je opilý, ale nedávala jsem tomu žádnou váhu. Cca po $\frac{3}{4}$ roce jsem ho již nepotkávala. Jednoho slunného dne jsem měla jako strážník MP obchůzku v okolí OD Tesco v Brně a mezi početnou skupinou bezdomovců, kteří se zde scházejí, jsem uviděla Karla sedícího na zemi v roztrhaných kraťasech, bez trička a popíjejícího krabicové víno. Slušně mě pozdravil, dokonce mi najednou vykal. Od té doby jsem ho vídala častěji a častěji, nejen v klidu sedícího, ale i žebrajícího od lidí finanční hotovost, agresivně se hádajícího s kolemjdoucími skrze cokoliv. Karel byl pro svou opilost a agresivní chování opakovaně na PZS, páchal drobné krádeže v obchodních domech a svoje chování omlouval tak, že snad je demokracie, a tak si může dělat, co chce. Jednoho dne jsem ho našla na schodech u obchodního domu v epileptickém záchvatu. Byl převezen do nemocnice na neurologii a po té hospitalizován i na psychiatrickém odd., po-

depsal reverz a zase popíjel s ostatními bezdomovci ve středu města. Léky nebral a jeho záchvaty se občas opakovaly. Po alkoholu byl velmi arogantní, sprostý a agresivní vůči okolí. Několikrát se choval tak, že jsem musela zakročit, ať už pracovně, nebo v civilu. Ke mně se vždy snažil chovat hezky. Když byl hodně rozčilen a chtěl si tzv. vybit zlost, tak mě posílal pryč, ať věc dojde vyřešit nějaký chlap, a pak mě prosil, ať se o jeho chování dozvědí naši společní známí, protože se za sebe stydí. Postupem času, když jsem viděla, že je v „dobrém psychickém rozpoložení“, tak jsem s ním vedla rozhovory na téma jeho způsobu života a snažila jsem se pro něj nalézt východisko a možnost řešení, jak jej zařadit zpět do běžného života. Pomohla jsem mu zařídit doklad totožnosti a kontaktovat sociálního kurátora, ale řešení takřka nebylo. Nebyl ochoten změnit způsob života, i přes to, že občas nebyl spokojen, nic nedělal pro změnu, údajně neměl dostatečně pevnou vůli a hlavně oporu a někoho, kdo na něj má vliv a čas na něj dohlédnout. Vzhledem k tomu, že byl alkoholik – bez toho, že by se napil, nemohl ráno vstát, protože mu nebylo dobře, měl třes v rukou a nohou apod., nebyl schopný chodit do práce. Z ÚP byl vyřazen pro neúčast na pozvání. Tím, že byl vyřazen z evidence ÚP a ztratil nárok na sociální podporu. Neměl zaplacené zdravotní pojištění a bez zaplacení zdravotního pojištění nemohl nastoupit na protialkoholní léčbu, pouze na základní detox, což už jedenkrát absolvoval, ale léčbu neukončil. Protože byl neustále pod vlivem alkoholu, nikdo jej nechtěl ubytovat. Karel měl dluhy v bance, na zdravotním pojištění, za léčbu bez pojištění, za pobyty v PZS, za pokuty za jízdu bez uhrazení jízdného, za drobné krádeže apod. Rodina ho tzv. odepsala, už o něm nechtěli nic slyšet, prý protože je opilec, kterému se opakovaně snažili pomoci, ale pomoci si nevážil. Vypil doma vše, co kde našel, i když to měli uschované, zadlužil se restauraci i v obchodě a dluhy za něj museli uhradit příbuzní. Opilý býval tak, že se v posteli pomočoval a soužití s ním bylo již neúnosné. Cestu bezdomovce si vybral sám. Když se rodiče dozvěděli o jeho smrti, zajistili jeho pohřeb, který byl neveřejný a jeho jméno se nesmí doma vyslovovat, protože otec hledá viníka, proč to takhle dopadlo.

Vyhodnocení:

Vzhledem k tomu, že zemřel dříve, než jsem s ním mohla uskutečnit oficiální pohovor pro Bc práci u vyhodnocení vycházím s události, které jsou mě známy s předchozích kontaktů s ním.

1. *Typ rodiny* – úplná, harmonická, 1 sourozenec

2. *Vztahy s rodinou* – problematické
3. *Kontakt s rodinou* – neudržel
4. *Vzdělání* – nedokončené odborné učiliště, odešel ve 2. ročníku
5. *Zaměstnání dříve* – nikdy nepracoval
6. *Stav, děti* – svobodný, bezdětný
7. *Délka pobytu na ulici* – cca 7 let
8. *Příčina bezdomovectví* – neshody v rodině, alkohol
9. *Místo noclehu* – chata, ulice
10. *Spolupráce s úřady* – žádná
11. *Využívání azylových zařízení* – ne
12. *Zaměstnání nyní* – nepracoval
13. *Závislosti* – alkohol
14. *Dluhy* – zdravotní a sociální pojištění, PZS, pokuty
15. *Zdravotní stav* – špatný
16. *Spokojenost se způsobem života* – nespokojen
17. *Co by osobu přimělo změnit způsob života* – nic, život vzdal
18. *Vize do budoucna* – neplánoval, neviděl perspektivu (zemřel 22.10.2009)

11 INTERPRETACE VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Cílem mého výzkumu bylo zjistit, proč se z mladých lidí stali bezdomovci žijící na ulici a proč zde i nadále zůstávají.

Často slyším, že mladí lidé bez domova jsou chudáci, kteří nemají rodinu a po opuštění dětského domova neměli kam jít. Žádný z respondentů však nepatří do téhle skupiny a za skoro 12 let působení u Městské policie jsem se nesetkala s bezdomovcem žijícím na ulici, který by sem patřil. Samozřejmě to neznamená, že tyto osoby mezi bezdomovci nejsou, ale ve většině případů nepatří mezi osoby žijící na ulici. Jsou v azylových a obdobných zařízeních, kde pracují na postupném vytvoření vlastního bydlení. Mnou dotazovaní respondenti pocházejí všichni z úplné rodiny a krom Miroslava, kterému rodiče zemřeli až v jeho dospělosti, mají všichni dosud žijící rodiče. Každý z nich má svou tzv. omluvu, proč s nimi nemůže žít. Všichni z domova odešli dobrovolně, tj. o domov nepřišli ztrátou. Žádný z dotazovaných nemá dluhy v bance či jiné instituci poskytující půjčky či úvěry. Veškeré dluhy, které osoby mají, jsou dluhy, které jim vznikly až odchodem z domova.

Jako příčinu bezdomovectví respondenti uváděli neshody v rodině v problémovém adolescentním období, kdy vznikají generační spory. V tomto období se respondenti rozhodli řešit neshody s rodiči odchodem s domova. Nermalou a někdy zásadní příčinou neshod byl alkohol, nebo drogy. Nikdo z nich si neuvědomoval, nebo nechtěl připustit rozsáhlé následky, které tato závislost obnáší. Alkohol a drogy jsou hlavním aspektem, proč osoby zůstávají na ulici. Po požití těchto látek cítí svobodu, volnost a bezstarostnost. Nevidí závislost jako přítěž a nehodlají se tohoto návyku zbavit. Netvrdím, že je to lehké, ale pokud se osoby sami nerozhodnou s návykem skoncovat, tak jsou veškeré snahy na jejich resocializaci marné. Myslím si, že problém je i v legislativě, kdy léčení je ve většině případů dobrovolné. Osoba, která pro svou závislost není schopna běžného způsobu života a je v situaci sociálně vyloučené osoby, která žije v nedůstojných podmínkách, by měla mít léčbu nařízenou. Další problém vidím u osob, které se chtějí léčit ze závislosti dobrovolně. Na léčbu nelze nastoupit ihned, ale čekací doba je i několik měsíců, za které si osoba může své rozhodnutí rozmyslet, nebo se jí může zásadně změnit zdravotní stav. Pokud už osoba na léčbu nastoupí, nestává se povinnou, tudíž léčbu může ukončit kdykoliv dříve a tím se léčba míjí účinkem. Každá léčba je nákladná, platí se z veřejného zdravotního pojištění, a pokud osoba svévolně léčení opustí, tak jsou to zbytečně vynaložené finanční prostředky.

V rámci svého výzkumu jsem byla nejen v místech, kde se mladí bezdomovci často zdržu-

jí, ale navštívila jsem i místa, která využívají k noclehu. Jejich odpovědí na nocleh bývá, „Spím v chatě“, nebo „Máme chatu“, toto vyslovují s jistou hrdotí, jako když v běžném životě řekneme, že máme dům či byt. Zajímalo mě, jak takové bydlení v chatě vypadá. Většinou jde o rozpadlé dřevěné, nebo podezděné zahradní chatky, které již jejich majitelé neužívají, nebo jsou umístěny v části, která je určená k demolici a k výstavbě nových domů, center apod. Vesměs jsou v dezolátním stavu, všude je nepořádek, špína, plíseň a nelibý závan zatuchliny a výkalů. I když si osoby k těmto přístřeškům přisvojily pomyslné vlastnictví, nejeví zájem o ně ve smyslu zvelebování, či udržení pořádku uvnitř, ani v okolí. Pro představu přikládám fotodokumentaci několika takových obydlí v příloze.

Ve městě Brně existuje mnoho zařízení a organizací, které poskytují lidem bez domova nejen zajištění základní hygieny, ale i možnost sociálního poradenství, pomoc při zajištění vyřízení dokladů, sociálních dávek, ale i pomoc s noclehem a postupným začleněním do společnosti. Z rozhovorů s respondenty však vyplynulo, že o tuto pomoc nemají zájem, tudíž si bezdomovectví a život na ulici vybrali jako způsob života. Odmítají se jakkoli zařadit do společnosti, pracovat a řídit se zákony a pravidly společnosti. Stále mluví o demokracii a tom, že venku je jim dobře a že si mohou dělat, co chtějí, mají svou volnost a nemají žádné povinnosti. Jsou přesvědčeni o tom, že není nic, co musí a nic je nenutí tento životní styl změnit. Je to jejich volba, nepřemýšlí nad budoucností, žijí přítomností. Životem na ulici se jim znatelně snížilo kritérium životní úrovně, spokojí se s málem a spoléhají na to, že pokud se jim něco stane, nebo nastane závažný problém, tak se najde někdo, kdo jim pomůže. Jako příklad bych uvedla zdravotní pojištění, které si neplatí, ani se nesnaží, aby bylo uhrazeno, protože je v akutním případě ošetřit ze zákona stejně musí. Dluh, který jim vzniká, jim nevadí, protože jsou osobami, které nic nevlastní a nepracují, a proto je dluh nevymahatelný.

Zjišťovala jsem, jak je to s dluhy na zdravotním a sociálním pojištění u těchto osob.

Sociální pojištění v České republice není povinné a nemusí ho osoba platit, pokud není zaměstnána, nebo OSVČ, tudíž zde těmto mladým bezdomovcům dluh nevzniká. Neplacením sociálního pojištění však hrozí, že ve stáří nebudou moci pobírat starobní důchod. Touto problematikou se respondenti nezaobírají s tím, že náš politický systém směřuje k tomu, že i dnešní pracující lidé nemají jistotu důchodu a oni se stejně důchodu nedočkají. Vzhledem k tomu, že u osob, které žijí v neuspokojivých podmínkách, brzy vznikají zdravotní problémy a délka jejich života je podstatně kratší, tak i chápu, proč se touto otázkou nezaobírají. Již z mého výzkumu vyplývá, že bezdomovci umírají i ve velmi nízkém věku.

Ze šesti respondentů již 2 nežijí, oba zemřeli ve věku do 25 let.

Pro mě překvapivé odpovědi jsem se dočkala na Zdravotní pojišťovně. Věděla jsem, že zdravotní pojištění je ze zákona povinné a pokud si osoba zdravotní pojištění neplatí, vzniká jí dluh a mohou z něj být i penále. Otázkou ode mne však bylo, od kdy dluh vzniká. Od doby narození dítěte hradí do doby ukončení studia max do 26 let pojistné stát. Pokud osoba studium ukončí, byť i předčasně, je povinna tuto skutečnost nahlásit zdravotní pojišťovně a to i přes to, že nedovršila 18 let. Škola povinnost hlásit pojišťovně, že dítě školu ukončilo, nemá. Pokud tedy osoba, která školu opustí, toto pojišťovně neohlásí, tak pojišťovna se o takovém neplatiči nemusí dozvědět a nadále pojistné platí stát. Zjišťovat pojištění osob začíná pojišťovna až po dosažení 26 let.

Pokud se zamyslím nad způsobem řešení situace mladých bezdomovců, kteří žijí na ulici, tak si myslím, že řešení existuje pouze v prevenci a ve změně legislativy.

Prevence by měla začít již na školách, kde bych volila formu negativních příkladů, příběhů příp. fotografií mladých lidí, kteří jsou díky pobytu na ulici trvale poškozeni na zdraví, nebo předčasně zemřeli.

Dalším důležitým faktorem je změna legislativy, která by zamezila, nebo alespoň co nejvíce znepříjemnila vést těmto osobám zahálčivý život.

ZÁVĚR

Ve své bakalářské práci jsem se zabývala bezdomovectvím a mladou populací bezdomovců ve věku do 35 let. Jako cíl jsem si stanovila do hloubky analyzovat život mladých lidí, kteří žijí na ulici. Zjistit a pochopit příčinu jejich bezdomovectví a důvod, proč na ulici setrvávají, popř. zda a jak je možno tuto jejich situaci řešit.

Abych mohla nalézt odpovědi na své otázky, přečetla jsem odbornou literaturu různých pramenů zabývajících se bezdomovci, pojmy a zákonnými úpravami souvisejícími s problematikou. Pro objektivnější posouzení toho, jaké možnosti má člověk bez domova, jsem sbírala podrobnější informace o organizacích, které ve městě Brně s bezdomovci pracují. Dále jsem absolvovala praxi u sociálních kurátorů, která pro mne byla v tomto ohledu velkým přínosem. Během této praxe jsem se setkala se širokou škálou příběhů lidí, kteří mají problémy nejen s bydlením, ale i se sociálním vyloučením.

Pro praktickou část bakalářské práce jsem použila kvalitativního výzkumu, kdy za využití kombinace volného rozhovoru, studia dokumentů a pozorování jsem vytvořila podrobné kazuistiky respondentů. Analýzou všech získaných informací jsem zjistila, že respondenti, kteří již na ulici žijí, si život na ulici vybrali sami, vědí o možnostech využití služeb a zařízení pro bezdomovce a pomyslnou pomocnou ruku odmítají. Jejich problémem je závislost na návykových látkách a nechť se zařadí do běžného způsobu života.

Na základě zpracování teoretické a praktické části bakalářské práce se lze domnívat, že mnou stanovené cíle byly splněny.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- [1] HARTL, P., HARTLOVÁ, H. *Psychologický Slovník*, Portál, 2009. ISBN: 978-80-7367-569-1
- [2] HRADECKÁ, V., HRADECKÝ, I. *Bezdomovství. - extrémní. vyloučení*, Praha: Naděje, 1996. ISBN 80-902292-0-4
- [3] HRADECKÝ, I. *Národní zpráva o bezdomovectví v České republice 2006 statistická část*, Praha: říjen 2006.
- [4] HRADECKÝ, I. a kol. *Definice a typologie bezdomovství*, Praha: Naděje, 2007. ISBN: 978-80-86451-13-8
- [5] HORÁKOVÁ, M. *Současné podoby bezdomovectví v České republice: pilotní sonda*, Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, 1997
- [6] JANATA, Z., KOTÝNKOVÁ, M. *K bezdomovství a možnostem jeho prevence*, Sociální politika. 28/2002, č.11, s. 3-6
- [7] MATOUŠEK, O. *Slovník sociální práce*. Portál, 2008. ISBN: 978-80-7367-368-0
- [8] PRŮDKOVÁ, T., NOVOTNÝ, P. *Bezdomovectví*, Praha: Triton, 2008. ISBN 978-80-7387-100-0
- [9] ŠTĚCHOVÁ, M., LUPTÁKOVÁ, M., KOPOLDOVÁ, B. *Bezdomovectví a bezdomovci z pohledu kriminologie*, Institut pro kriminologii a sociální prevenci, 2008. ISBN 978-80-7338-069-4
- [10] Kolektiv autorů, *SOCIÁLNÍ PRÁCE*, Sociální práce a boj s chudobou 1/10, Brno: 2010 ISSN: 1213-6204
- [11] Kolektiv autorů, *Co? Kde? A jak? V Brně v nepříznivé sociální situaci*, Brno: Magistrát města Brna, 2008

[12] Kolektiv autorů. *Metodická příručka pro sociální kurátory a metodiky sociální prevence*, Ostrava: Ostravská univerzita Ostrava, 2010

[13] Kolektiv autorů, *AKTUÁLNÍ OTAZNÍKY FENOMÉNU BEZDOMOVSTVÍ, Sčítání bezdomovců v roce 2010*, Brno: 2010, ISBN: 978-254-9015-0

[14] Mgr. Ladislav Ptáček, *Zpráva činnosti Oddělení sociální prevence a pomoci Odboru sociální péče MMB a o práci s lidmi ohroženými extrémním vyloučením v kalendářním roce 2010*, Brno, 2010.

[15] PROBRNO 2010, č.7

Zákony:

[1] Zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky.

[2] Zákon č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod.

[3] Zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, ve znění pozdějších předpisů

[4] Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů

[5] Zákon č. 109/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o sociálních službách

[6] Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

[7] Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

Internetové zdroje:

[1] <http://www.brno.cz>

[2] <http://www.ceskoprotichudobe.cz>

[3] <http://www.charita.cz/>

[4] <http://www.mpsv.cz>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

ČD	České dráhy
MP	Městská policie
OC	Obchodní centrum
OD	Obchodní dům
OSVČ	Osoba samostatně výdělečně činná
PZS	Protialkoholní záchytná stanice
RLP	Rychlá lékařská pomoc
ÚP	Úřad práce.
VT	Výkon trestu

SEZNAM PŘÍLOH:

Příloha I: Fotodokumentace

Příloha II.....Přepis výňatků z rozhovorů

PŘÍLOHA I: FOTODOKUMENTACE

PŘÍLOHA II: PŘEPIS VÝŇATKŮ Z ROZHovorŮ

Rozhovor s MIROSLAVEM:

Částí doslovných odpovědí dle okruhu otázek.. Na některé otázky jsem se neptala, vyplynuly z vyprávění.

1. B: „...a z jaké pocházíš rodiny?“

1. M: „Z úplně normální, bydlel jsem s mamkou, taťkou a ze sěgrou. Žádné problémy nebyly, všechno se posralo až když naši umřeli.“

2. B: „Jaký máš teď se sestrou vztah?“

2. M: „Žádněj, raflí jsme se, nechal jsem jí barák a ona na mě sss víš, co. ...už jsem ju hafo času neviděl...“ (odpověděl i na č.3)

4. B: „Jsi vyučenej, nebo máš nějakou školu?“

4. M: „Jasně, su zámoš a hned po škole jsem to aj dělal a možná kdybych nechlastal, tak su tam do teď...“ (odpověděl i na č.5)

6. B: „Když Tě tak poslouchám, děti nemáš...“

6. M: „Ještě totak, na to mám času dost...“

7. B: „Jak dlouho už jsi tedy na ulici?“

7. M: „Zhruba od podzima 2006...“

8. B: „Takže jestli tomu dobře rozumím, tak na ulici jsi skončil, protože jsi neměl kam jít?“

8. M: „No to se nedá tak říct...moja, teda bejvalka mě vyhodila kvůli chlastu...a ségra mě dom nechtěla, taky kvůli chlastu, tak jsem šel na ubytovnu a pak šlo všecko pomalu do kytek, už se to se mnou táhlo, chlastal jsem, dostal jsem padáka z práce i z ubytovny, pár dní jsem byl tak v lihu, že mě to bylo jedno a pak už jsem tu zůstal, nijak jsem to nehrotil, nějak bylo, nějak bude...“

9. B: „Jak to máš s noclehem, kde teď spíš?“

9. M: „Tak nějak všude. Někdy jezdím v emhádečku, někdy na lavce v parku v Deniskách, když byla ta strašná kosa, tak jsem byl u kamoša na chatě, nebo různě po barákách ve sklepech a tak. Jo a taky občas na záchytce.“

10. B: „Kontaktoval Tě někdy nějaký sociální pracovník, nebo streetworker nebo tak někdo?“

10. M: „Stávám tu furt, ale ještě za mnou nikdy nikdo nepřišel až Ty, asi vypadám normálně, že si mě nevšimli, nebo bych se asi musel někam nahlásit a já nikam nepotřebuju...“
11. B: „Využil jsi někdy toho zajít na Armádu spásy, nebo na nějakou noclehárnu?“
11. M: „Tak to mě celkem ani nenapadlo, tam chodí tady ti smradlaví dědci, to není nic pro mě.“
12. B: „Jsi v evidenci na úřadu práce?“
12. M: „Dostal jsem v práci třiapadesátku, teď je to myslím pětapadesátka, protože jsem chla stal a nechodil do práce no a tak jsem se na úřad nemohl zapsat a teď už se mě tam nějak nechce, co bych tam dělal, když nemají práci ani pro normální lidi. Když budu chtít, nějak si ju zeženu aji bez nich.“
13. B: „Na alkoholu jsi závislý? Nebo snad ještě na něčem jiném?“
13. M: „Jenom na alkoholu, mě to úplně stačí...“
14. B: „Takže sis někde v bance půjčil a teď to nejsi schopen splácet?“
14. M: „Ale né, normálně, za zdravotní a sociální, za záchytku, za pokuty, za revizory, no a k tomu úroky... To už včil nemám šanci zaplatit a tetičku v Americe nemám...“
- B: „To si neplatíš ani zdravotní pojištění?“
- M: „Tak to vůbec neřeším, prostě nic neplatím. Pokud by mě něco bylo, tak mě stejně ošetřit musí a důchodu se beztak nedočkám.“
15. B: „...co zdravíčko?“
15. M: „Občas mě není nejlíp, ale jinak su snad v pohodě. Loni jsme si s kamošem z hecu šli udělat test na tuberu, žloutenku a AIDS a všecko sem měl negativní.“
16. B: „... a to jsi takhle spokojený?“
16. M: „Není to žádná sláva, ale ani žádněj horor, takovej normální průměr, může bý i hůř. Třeba si časem najdu nějakou práci a někde si něco pronajmu, ale to musí být tak akorát načerno, jinak by mě všecko sebrali, mám všude dluhy...“
17. B: „Co by Tě přimělo změnit způsob života?“
17. M: „Asi nějaká pořádná ženská, která by na mě dohlídla, ale zatím nic nehledám, su na nějaký usazování ještě mladej. “
18. B: „Děláš něco proto, abys už nebyl na ulici, nebo jak si to představuješ?“
18. M: „Ne, zatím to nijak nehrotím, ono to nějak dopadne...“

Rozhovor s JANOOU:

Částí doslovných odpovědí dle okruhu otázek. Na některé otázky jsem se neptala, vplynuly z vyprávění.

1. B: „Z jaké pocházíš rodiny?“

1.J: „Z takové zajímavé, asi trochu normální, i když asi ne úplně. Já si totiž myslím, že to byla normální rodina, prostě se občas naši rafla a tak, ale jednou si nedávali bacha a narodila jsem se já a komplikovala jsem jim ještě víc život, no a aby se mě zbavili, protože už měli jiný zájmy, tak mě frkli na starost bráchom a ségře.“

2.B: „Se sourozenci jsi měla jaký vztah?“

2.J: „No já když si to vezmu zpětně, tak jsem jim asi pěkně lezla na nervy, protože mě první museli vyzvedávat ze školy, potom mě sebou měli brát ven, no a když sebou někdo na rande nebo mezi partu tahá děcko, tak z toho nikdo není na větvi. No a já jsem si to přebírala po svejch a snažila být stejná jak oni. Chlastala a hulila jsem jako oni a kupovala jim, co si řekli, aby mě měli rádi, ale nevím, jestli to nějak pomohlo“

3.B: „Jsi s rodiči, nebo sourozenci v kontaktu?“

3.J: „Naši na mě serou, matka říkala, že mě vydělila, když se neumím chovat. Bráchu jednoho nevidám a jednoho jsem viděla asi před třema rokama, šel kolem mě a říkal něco v tom smyslu, jak blbě vypadám a jak jsem dopadla a že se stydí za to, že su jeho příbuzná. Jen Mirka, myslím jako ségra, občas když je v Brně, tak za mnou do jde, koupí mě něco na jídlo a pokecáme, ale vesměs se pak rafnem a ona brečí...“

4.J: „... sem na základce ve škole na učení kašlala, tak se naši rozhodli, že budu švadlena, protože na jinou školu su blbá, no a mě to bylo jedno... V učení mě to nebavilo, sem stejně věděla, že to nikdy dělat nebudu, tak sem to flákala, chodila za školu a pak jak jsem otěhotněla, tak jsem se na to vysrala úplně...“

5.B: „Kde jsi byla zaměstnaná?“

5.J: „Nikde, teda myslím, že jsem jako ofic nikde nedělala, párkrát nějakou brigádku na černo, to jo, třeba v kuchyni jsem škrabala brambory a taky jsem pomáhala jednomu šikmovokýmu na stánku...“

6.B: „Říkala jsi, že jsi ukončila školu, když jsi otěhotněla, potom ses vdala?“

6.J: „Né, to bylo takový komplikovaný, sem měla kluka a když jsem zjistila, že su v jináču, tak se začal cukat, byla jsem mladá, tak jsem ani to děcko nechtěla, tak jsem se různě

napařovala a skákala ze stolu, no takový ty babský rady a nepomohlo to, no a na po-
trat jsem sama nemohla, sem neměla 18, tak jsem to jela říct našim, ale to už
sem byla ve čtvrtém metru (měsíci) a už to nešlo. On se se mnou rozešel a matka
.....s otcem dělali děsnou melu, komandovali mě, co mám a nemám dělat a tak,... jsme
se hádali a nakonec se domluvilo to, že si to někdo vezme hned po porodu... ani -
.....nevím, co to bylo jestli kluk, nebo holka.

No a pak jsem byla těhotná ještě jednou, ale to mě bylo 20, to jsem si myslela, že
bych si to aji nechala a začala normální život, ale už tenkrát jsem chlastala a taky
jsme si občas dala perník, nebo tak něco a taky na to nebyly ty správný domácí pod
mínky, tak jsem se toho nakonec po porodu vzdala, ale tentokrát to bylo takový jiný,
pořád jsem měla pocit, že to dělat nemám, ale nešlo jinak...“(pláč)

7. J „...od našich jsem poprvní odešla v 16, když jsem se zamilovala to Pepy, byl o 6 let
starší a měl byt, tak jsem u něho občas přespala, až jsem ta zůstala...Pak jsem se od
stěhovala k Jurovi... no a Zdeňa měl takovou starou chatku, tam bylo dobře....No a
jednou byla taková nekontrolovatelná pařba, všichni hulili a chlastali a tak a najed-
nou vím, že začal řev, že hoří, jenže ta chatka byla suchá a dřevěná, takže jsme ne-
měli šanci ju uhasit, no a to bylo vlastně to poslední jak se říká, co mě aspoň trochu
říkalo pane, od té doby nemám nic svého jakože doma...“

8 J: „...já už jiná nebudu, na to už je pozdě, já si tady dám svoje vinko, nebo pivčo a mám
tu kamoše a já se nikomu přizpůsobovat nebudu, třeba jednou časem, až dostanu
rozum“

9. B: „Kde teď přespáváš?“

9. J: „Tak různě, dneska jsem byla u jednoho kamoša na chatě a předtym tady v to vyhoře
lým baráku, ale to byla pěkná kosa, ještě že jsem měla pučenýho Rikyna, tan krásně
hřál, jinak bych zmrzla.“

10, 11. B: „Tak proč nezajdeš někam ohledně ubytování, třeba na kurátory? Byla jsi tam
někdy?“

10, 11. J: „Jo, u kurátorů su v evidenci od doby když mě pustili z krimu, zařídil mě doklady
a bydlení na Armádě, přes zimu to bylo celkem ušlý, ale to se musím furt něčemu
podřizovat a já mám ráda svobodu a taky to svoje pití a kamoše a tak... Občas se u
nich stavím, třeba pro nějaký hadry, nebo když au úplně špatná s jídlem nebo tak.“

12. B: „A jak jsi na tom s Úřadem práce, docházíš tam?“

12. J: „Už dávno ne, sem tam párkrát nedošla včas, tak mě vyšouply z evidence a já na ně seru, já je k ničemu nepotřebuju...“
13. B: „Jestli jsem to správně pochopila, tak na alkoholu jsi závislá? Nebo snad i na něčem jiném?“
13. J: „Jo na tom chlastu jo, ale jinak si myslím, že ani ne, občas si dám travku, nebo i něco jinýho, když je příležitost a někdo něco donese, ale to jsou spíš jednorázovky. Jednou kamoš dotáhl lysohlávky a to byl mazec...“
14. B: „Když nejsi v evidenci na Úřadu práce, tak Ti nabíhá dluh na zdravotním, nebo to za Tebe někdo platí?“
14. J: „Já jsem měla zdravotní placený asi jen když jsem byla v kriminále, jinak kdo by to za mě platil, mě je to jedno, maximálně mě za to zavřou, stejně dlužím už za záchytku.“
15. B: „Zdravotní pojištění si neplatíš a jak jsi na tom zdravotně? Co když budeš potřebovat vyhledat lékaře? Léčíš se s něčím?“
15. J: „No pokud by mě bylo moc zle, tak mě pomoc musijó, jediný co, tak bych asi potřebovala na gyndu, protože mám nějaký problémy a aji asi s močákem, jak jsem prochladla a tak. Jinak co vím, tak nevléčitelnýho nemám nic.“
16. B: „Tobě tento způsob života nevadí?“
16. J: „Není to žádná hitparáda, ale zvykla jsem si. Jako ne že bych občas neměla takový to, že by mě to nesralo, ale takový stavy má snad každéj, aji ty, co mají vilu.“
- B: „Nechtěla by jsi tento způsob život změnit?“
- J: „, ale jo, chtěla, ale to by se musel objevit nějaký princ na bílým koňu a odvést si mě, já už sem patřím a nějak si to tu dožiju bez toho, že se budu muset někde makat a někomu se pořizovat a tak...“
17. B: „Co by Tě motivovalo, nebo přimělo, abys začala žít tak jako ostatní, třeba normálně bydlela, chodila do práce, měla rodinu?“
17. J: „Tak to teda nevím. Zázračná pilulka, nebo mávnutí proutku, prostě asi nic neexistuje“
18. B: „A jaké máš plány do budoucna, nebo jakou máš představu o tom, co bude dál?“
18. J: „Neplánuju, stejně když si něco naplánuju, tak to nevyjde a při tady tym životě stejně dlouho nevydržím, tady nevíš dne ani hodiny, za tu dobu, co su na ulici už mě odešlo dost kamošů a to byli i mladší jak já.“

Rozhovor s JANEM:

Částí doslovných odpovědí dle okruhu otázek.

1. B: „Z jaké pocházíš rodiny?“

1. J: „No z normální, naši chodivou do práce a švica s bráchou ještě studujou, teda aspoň něco takovýho švica říkala.“

2. B: „Takže s rodinou vycházíš dobře?“

2. 3. J: „No mamku a švicu už jsem přes rok neviděl a bráchu ani nevím kdy naposled, ten je o sedm let mladší, a tak jsme si nějak nepřirostli....,asi v kriminále, když za mnou všeci byli, teda krom taty, ten řekl, že au nevděčné hajzl a dokud nebudu v richtiku, tak at' se neukazuju.... Mamči jsem volal, jak jsem vylezl z odmašťovány, ale zklamal jsem, že jsem nevydržel. Švica s mamkou by chtěli, abych se vrátil doma, ale tata nechce.“

4. B: „A jak jsi na tom byl ve škole, čím seš?“

4. J: „Nemám žádnou školu, teda základku jo, ta byla v pohodě, sem měl vyznamenání, ale na strojárně jsem ve třetáku odešel“.

B: „A školu sis vybral sám? A to jsi odešel, protože Tě to nebavilo, nebo Ti to nešlo?“

J: „Jo, já jsem chtěl být inža a někde v kanclu rýsovat něco, co vymyslím, ale díky fetu su tam kde su.“

5. B: „Pracoval jsi někde?“

5. J: „Né, nikdy jsem nedělal, prostě se ze mě stala smažka, která dělat nechtěla a teď aji kdybych chtěl, tak už to nepůjde, mám zdraví v hajzlu“.

6. B: „když Tě tak poslouchám, tak ženatý asi nejsi, máš děti?“

6. J: „Tak taková, která by si mě chtěla vzít se fakt nenašla. No a s děckama je to u chlapů složitý, ale myslím, že žádný nemám, teda aspoň o žádným nevím.“

7. B: „Jak dlouho jsi tedy na ulici?“

7. J: „V 17 jsem odešel z domu, pak jsem bydlel v té garáži, takže taky žádněj komfort a dom už jsem se nevrátil, takže jestli to dobře počítám zhruba sedmej rok, když ode čtu půl roku v kameňu, tam jsem měl luxus...“

8. B: „Takže jestli jsem to dobře pochopila, tak z domu jsi odešel, protože jsi měl neshody s vašima?“

8. J: „No, to jo,ale může za to fet a jak jsem se choval, prostě mě připadalo, že mě omezu-

jou a buzerujou zbytečně. Teď je asi chápu...“

B: „A myslíš, že už by to nešlo změnit a vrátit se domů?“ (při hovoru odpověděl na otázku č. **15**)

J: „Asi šlo, jenže bych musel bejt čistej, jenže to je složitý a já na to nemám, nemám tu správnou motivaci a už je na všechno pozdě. Mám to „C“, takže stejně bych normálně žít nemohl a kdoví, co ještě mám, mám křeče v břuchu a bolíjou mě záda, jako od ledvin, aha na ty nohy, prostě už su jak důchodce, akorád na rozdíl od nich nelítám po doktorech, buď se s tím organismus srovná, nebo ne.“

9. B: „Kde teď spíš?“

9. J: „Jak kdy, občas ve vagonech a někdy na chatě, ale tam se poslední dobou furt někdo rve a jsou tam často razie a taky v podchodu, u těch dveří, však víš...“

10. B: „Mluvil jsi o tom, že Ti kurátorka nabídla nějaké ubytování, to bylo venku, nebo jsi ji navštívil?“

10. B: „To sem byl tam, ale jen jsem chtěl nějaký hadry a sprchu, nehodlám být někde organizovanej a poslouchat cizí lidi co mám a nemám dělat.“

11. B: „A nějaké azylové zařízení jsi nevyužil? Třeba noclehárnu, nebo Armádu spásy?“

11. J: „To mě nikdy nenapadlo, jednou mě i kurátorka cosi nabízela, ale to není nic pro mě, večer už su na prach a to bych tam stejně nemohl. Jenom jsem byl párkrát v zimě na krizáku, jak byli ty mínusy, protože to by mě ráno někde našli tuhýho.“

12. B: „Takže předpokládám, že ani nejsi v evidenci na ÚP.“

12.11. J: „Ani nevím kam patřím, ani sociálku neberu. Je to všechno mimo Brno.“

14. B: „A co dluhy? Máš někde nějaký?“

14. J: „Určitě jak sraček, i když, než jsem šel to té odmašťovány, tak za mě mamča zatáhla zdravotní, jinak by si mě tam nenechali. Sociální prej není povinný, tak to asi né, no za záchytky toho bude hafo, taky za revizora a za pokuty, jen od Vás za čorky co jsem jich dostal, nic z toho jsem nezaplátil, ale to je snad jasný. Ale jinak žádný půjčky nemám...“

17. B: „A je něco, co by Tě přimělo se o změnu pokusit?“

17. J: „Asi ne, já už jsem to jaksi vzdal, vím, že už je pozdě na to dělat nějaký závratný změny, teď už jen počkám, až to někde zabalím nadobro, cejtím se fakt na hovno, snad v příštím životě...“ (odpověděl i na otázku č. **18**)

Rozhovor s LIBOREM:

Částí doslovných odpovědí dle okruhu otázek. Na některé otázky jsem se neptala, vyplynuly z vyprávění.

1. 2. L: „...bydlel jsem s našima na dědině...nemám sourozence a tak si mě naši pěstovali...když Lenka otěhotněla, přestal jsem být ten jejich chlapeček, co dělá vše podle jejich představ a bylo zle...“
3. L: „...otec na mě úplně odepsal, jen maminka za mnou chodí...“
4. L: „...když jsem byl ve čtvrtáku na elektroprumce...nic jinýho mě nezbylo, než školu nechat a jít makat...učil jsem se tak na trojky...“
5. B: „Bavilo Tě to na té stavbě, nebo jsi to bral jako nutnost?“
5. L: „Celkem to šlo, občas jsem se tam i těšil, jak už to bylo u starejch nahnutý...na té civlce to bylo takový o ničem, nějak jsem ztrácel motivacu dělat a do toho ten chlast...no a od té doby nemakám...“ (odpověděl na č. 12)
6. L: „...naštěstí jsme se nevezali...v červnu se mě narodil kluk...“
7. B: „Jak dlouho si tedy na ulici?“
7. L: „Zhruba od května 2001, takže by to mělo být teď deset let, ale já jsem víc jak polo vinu strávil v kameňu, počky, spočítáme to...“
8. L: „...a pak nás z toho podnájmu vyrazili. Tak jsem byl pořád v lihu a seznámil jsem se tady na nádrů s Milošem a s ostatníma, byli dobří, tak jsem s něma ostal...“
9. B: „A kde teď teda spíš?“
9. L: „Máme teď s klukama novou chatu...“
10. B: „Jak jsi na tom s úřadama, chodíš třeba na sociálku...?“
10. L: „Na sociálku nechodím, stejně by mě tam nic nedali, ale občas chodím ke kurátorom, mám tam poštu a taky pro papír na sprchu a nějaký hadry na sebe...“
11. B: „Nabídli Ti nějaké ubytování?“
11. L: „Jasan, ale to je o ničem, to je na mě moc organizovaný a ještě bys měl být čistej, myslím jako v krvi a hleděn na hodiny...“
13. B: „Když tak střídáš ty pobyty ve vězení, tak to na alkoholu asi úplně závislý být ne můžeš, nebo se pletu?“
- 13.L: „Tak to se pleteš dost fest, já su bez chlastu jak bez baterek a mám brutální abstůáky a jak to funguje v krimu, to radši neřeš, to bys měla na další bakalářku...“

14. B: „Jak jsi na tom s dluhama?“

14. L: „To snad nebude tak hrozný, to bude nejvíc za flastry a taky za záchytky a zdravotní a sociálku, ale to záleží, jestli mě tam dali penále. Já sem to dřív platil, když su v kameňu, tak to taky za mě platijou... a jinak asi nic nedlužím, teda aspoň mě nic nenapadá.“

15. B: „A co zdraví?“

15. L: „Kupodivu pohodička, když mě něco náhodou je, tak mě v krimu dají zase do kupy, tak krom tech blbej stavů při abst'áku....“

16 B: „...takhle Ti to vyhovujej?“

16 L: „Jak se to vezme, Ty mě vídáš vždycky v blbých chvílkách, já mám občas smůlu, jinak su fakt v pohodě....“

18. B: „Jak to vidíš dál?“

17. 18 L: „Nijak, prostě nad tím nepřemýšlím, třeba se chytnu nějaké přísné baby a ta mě dá do rychtiku, nemá cenu nic plánovat...“

Rozhovor s PETREM:

Částí doslovných odpovědí dle okruhu otázek. Na některé otázky jsem se neptala, vplynuly z vyprávění

1. B: „Začneme rodinou, povídej, kde a jak jsi vyrůstal?“

1. P: „Bydlel jsem normálně s našima. a se ségrama, prostě taková normální rodinka“

2. B: „Jaký máš s nimi vztah?“

2. P: „S našima? Na to se až tak odpovědět nedá, byl normální, pak jsem se jako puberták vzepřel a lezli mě na nervy a teď když se občas objeví, tak su rád, že je vidím, jen maminka je taková plakavá a pořád prosí, ať jdu dom a to mě trochu vadí, že mě nechápe, že tu mám volnost, kterou mě ona nemůže dát... a co se těch dvou týká, tak prostě mám 2 mladší ségry, ty mnou pohrdají a nevidáme se, nechcou, nechcou...“

3. B „Takže s rodiči jsi v kontaktu?“

3.P „ Jak se to vezme, já na ně telefon mám, kdyby něco a oni mě občas někde najdou, tak jestli se to dá považovat za kontak.“

4. B: „A teď mě řekni něco o svém vzdělání...“

4. P: „Základka pohoda, normálka, pak jsem se učil na zedníka, ale protože su vůl, tak jsem to nedodělal a nejsu nic. Já jsem nějak necítil potřebu se učit, mě připadala škola zbytečná, pro mě bylo důležitý, jak mě to jde od ruky a ne teorie, ale i to se jim po dařilo mě zprotivit.“

5. B: „Pracoval jsi někdy?“

5. P: „V práci jako tak ne, jen ve škole na praxi, a pak když jsem někomu s něčím občas pomohl. To není nic pro mě, vstávat a nechat se buzerovat za to, že jsem nedošel, nebo tak, co bych z toho života měl.“

6. B: „... a jsme u Tvého stavu a dětí...“

6. P: „Svobodnej a prej mám v Praze kluka, ale myslím, že mě do rodnýho listu nezapsala, prachy po mě nikdo nechce, tak ani nevím, u ženskejch je to jednoznačný, ale u nás chlapů, co jsme každou chvíli někde jinde, ale napiš tam, že i když jsem ještě svobodnej nejsem buzerant....“

7. B: „Jak dlouho žiješ na ulici?“

7. P: „Já nežiju až tak na ulici, vždycky jsem si nějakou tu střechu našel, nějakou squatt, chatu, vagón, ale jestli myslíš od našich, tak od učňáku, takže od května 2002.“

8 B: „Proč jsi domov opustil?“

8. P: „Chtěl jsem už dlouho vypadnout od našich, měli mě pořád za děcko, kam jdeš, kdy přijdeš, zase byls vožralej, toho věčného vyčítání, jak všechno dělám špatně, co všechno musím, jak jsem nezodpovědněj..... Pak mě nepřipustili k závěrečkám, protože jsem rupnul z technologie, či jak se jmenovalo a tak jsem si zbalil pět švestek a hurá svět.“
9. B: „Jak bys popsal to místo, kde přespáváš?“
9. P: „Jsme pořád na chatě, však jsi ju viděla, ještě chvílu tam budem, než to srovnají se zemí a pak uvidím, zas se něco najde.“
10. B: „Jsi někde v evidenci na sociálce, nebo u kurátorů?“
10. P: „Na sociálku nemožu, protože je to mimo Brno a chcou tam pořád něco dokladovat, tak ať si to nechají, já je nepotřebuju. Ke kurátom chodím, jak si myslíš, že bych se ospršil, my máme u chaty ještě tu vodu studenou, taky mě tam dají občas pěkný hadry a pomohly mě s občankou.“
11. B: „Využívals někdy nějakých azylových zařízení, nebo nocleháren?“
11. P: „Na to jim seru, ale napiš tam kašlu, bydlení si obstarám aj bez nich a zadarmo a chodit si tam můžu kdy chcu a jak chcu.“
12. B: „Když nepracuješ, jsi v evidenci ÚP?“
12. P: „Co bych tam dělal, prachy mě nedají, když jsem nikdy nedělal a na ty jejich kyselé ksichty nejsou zvědavěj, ani nevím, pod kterej úřad patřím. „
13. B: „... Takže, jak jsi na tom se závislosti?“
13. P: „Závislák su, ale na čem všem, těžko říct. Beru všechno, co je po ruce a pomože, abych neměl abst'ák. V Praze jsem vyzkoušel snad všechno, marijánu, houbičky, LSD, šňupnul jsem i koks a píchal si perníček. No a teď jsem ve fázi, že беру co je, hlavně, že je. Perník je teď trošku složitější, tak to řeším chlastem a trávou, ale když je nějaká dávečka, nepohrdnu.“
14. B: „Máš nějaký dluhy?“
14. P: „Ty znáš někoho, kdo je nemá? Neplatím si zdravotní a jak jsem byl tak dlouho ve špitále, tak to nikomu nevadilo, pak mám nějakou sekerku na záchytce a u Vás a u státní za pokuty a jinak asi ne, nic mě nenapadá, možná sociálka, ale já se důchodu nedočkám, tak to platit nemá cenu.“
15. B: „A od té doby, co jsi odešel z toho rehabilitáku, tak jsi zdravý?“
15. P: „Relativně asi jo, mladej organismus vydrží, přes zimu to byl hnus, bolely mě ty

záda a ta noha, ale jak se klube slunko je to lepší, max si dám něco tekutého nebo tak něco proti bolesti a je to. A jestli myslíš „C“ nebo tak něco, tak jsi viděla ten papír, su čistej.“

16: B: „Takže tobě tento způsob života vyhovuje, to Tě neláká žít někde jako všichni ostatní v kulturním prostředí?“

16: P: „Ale vždyť mě nic nechybí, já si nestěžuju, jsem free...“

17: B: „Je něco, co by Tě přimělo tento názor změnit?“

17: P: „Tak to netuším, jediné kdybych se fakt hustě zaláskoval do nějaké pořádné baby, ale to možná až časem, teď mě to nebere.“

18: B: „Jak si představuješ svou budoucnost?“

18: P: „Nepředstavuju si, chci žít teď co to dá a až to nepůjde, tak nad tím začnu uvažovat.“